

Bundesweit koordiniert durch die

DEUTSCHE STIFTUNG
DENKMALSCHUTZ

Netzwerke

DENKMALE & INFRASTRUKTUR

13/09/26

TAG DES OFFENEN DENKMALS
DZIEŃ OTWARTYCH ZABYTEKÓW

Landesregierung
Sachsen

Hinweis:

Sofern nicht anders angegeben, sind die Gebäude von 10:00 bis 18:00 Uhr geöffnet. Nach Redaktionsschluss eingegangene Ergänzungen zum Programm und eventuelle Änderungen erfahren Sie am Informationsstand der Denkmalschutzbehörde oder unter:

www.goerlitz.de/Tag-des-offenen-Denkmals.html

Der Informationsstand der Denkmalschutzbehörde befindet sich ganztägig im Biblischen Haus (Neißestraße 29).

Wskazówka:

O ile nie podano inaczej, budynki są otwarte w godz. 10:00 – 18:00. Uzupełniające informacje i ewentualne zmiany w programie, które wpłynęły po zamknięciu broszury, będą dostępne dla Państwa przy stoisku informacyjnym Urzędu Ochrony Zabytków przy Neißestraße 29 lub w Internecie.

Herzlich bedanken möchten wir uns bei allen, die den diesjährigen Tag des offenen Denkmals unterstützt haben.

Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy przyczynili się do organizacji tegorocznego Dnia Otwartych Zabytków.

Herausgeber:

Stadtverwaltung Görlitz
Sachgebiet Denkmalschutz
Hugo-Keller-Straße 14
02826 Görlitz
Tel.: + 49 (0) 3581 67 26 23
denkmalschutz@goerlitz.de

Verantwortlicher: Tobias Panke, SGL Denkmalschutz

Redaktionsschluss: 07.08.2026

Gestaltung: Jördis Heizmann

Bildnachweise: Sachgebiet Denkmalschutz

Übersetzung: Agnieszka Dedek in Kooperation
mit Leszek Piela; Sylwia Makowska

RAHMENPROGRAMM

Führungen:

Sonntag, 13. September,
10.00 und 15.00

Görlitzer Unterwelten

Denkmale anders zu erleben, verspricht eine Führung durch die Görlitzer Unterwelten. Im Erdreich unter Fundamenten sind Schicht für Schicht archäologische Zeugnisse der vergangenen Jahrhunderte konserviert. Bau- und Stadtgeschichte lassen sich so entdecken und erforschen. Was läge also näher, als sich ausführlich mit der Geschichte der Görlitzer Unterwelt zu befassen und sie in einer Führung durch die oft unbemerkten Stätten der Altstadt von Görlitz zu rekonstruieren. Stein auf Stein lassen sich Geschichte und Geschichten neu entdecken.

Erw. 10 €, erm. 7,50 €.

Reservierungen und Ticketvorverkauf
über Görlitz Information

Obermarkt 32

Ausstellungen:

Sonntag, 13. September;
10.00 - 18.00

DenkMal nach!

Zum Tag des offenen Denkmals unter dem Motto „NetzWERKE: Denkmale & Infrastruktur“ blicken der Textil-Themen-Treff Görlitz und die Stadtmission hinter die Kulissen. Ein Denkmal hält Jahrhunderte – und unsere Kleidung?

Während historische Bauten für Beständigkeit stehen, verkommt Mode in der Fast-Fashion-Industrie zum billigen Wegwerfartikel. Wir konsumieren rasant, werfen schnell weg und bringen die soziale Infrastruktur vor Ort zum Überlaufen.

Zeit für einen Denkmal-Schutz im Kleiderschrank!

Erleben Sie am Sonntag in der Fleischerstraße (Stadtmission bis Obermarkt) ein textiles Netzwerk. Wir machen verborgene

Verknüpfungen unseres Konsums sichtbar und stellen den Textil-Themen-Treff als Initiative von Tierra – Eine Welt e. V. vor.

Hinweis: Die Straßenaktion findet nur bei trockenem Wetter statt. Bei Regen weichen wir mit dem Info-Stand an einen geschützten Ort aus. Informationen gibt es per Aushang und im Internet.

Bitte bringen Sie keine Kleiderspenden mit!

PROGRAM TOWARZYSZĄCY

Wycieczki z przewodnikiem (w j. niemieckim):

12 września 2026, sobota,
godz. 10:00 i 15:00

Podziemne Görlitz

Wycieczka z przewodnikiem po podziemiach Görlitz pozwoli poznać zabytki z zupełnie innej perspektywy. Głęboko pod fundamentami, warstwa po warstwie, zachowały się ślady archeologiczne minionych stuleci. W ten sposób można odkryć i zgłębić historię budownictwa oraz miasta. Wycieczka z przewodnikiem po często niedostrzeganych miejscach starówki w Görlitz to idealna okazja, by dokładnie poznać i odtworzyć dzieje tutejszych podziemi. Kamień po kamieniu można na nowo odkryć historię i historie.

*Bilety normalne po 10 euro,
bilety ulgowe po 7,50 euro.*

Rezerwacje i przedsprzedaż biletów
w Informacji Turystycznej Miasta
Görlitz przy

Obermarkt 32

Wystawy:

13 września 2026, niedziela,
godz. 10:00–18:00

Pomyśl!

Z okazji Dnia Otwartych Zabytków pod hasłem „Zabytki i infrastruktura” stowarzyszenia Textil-Themen-Treff Görlitz oraz Stadtmission zapraszają do zajrzenia za kulisy.

Zabytek przetrwa wieki – a co z naszą odzieżą?

Podczas gdy zabytkowe budowle symbolizują trwałość, moda w przemyśle fast fashion jest tanim produktem jednorazowego użytku. Konsumujemy w zawrotnym tempie, szybko wyrzucamy i przeciążamy lokalną infrastrukturę społeczną.

Czas na ochronę zabytków w szafie!

W niedzielę na ulicy Fleischerstraße (między Stadtmission i Obermarkt) zapraszamy do punktu informacyjnego dotyczącego tekstyliów. Pokażemy ukryte powiązania naszej konsumpcji i przedstawimy inicjatywę Textil-Themen-Treff Görlitz stowarzyszenia Tierra – Eine Welt e. V.

Uwaga: ta akcja uliczna odbędzie się tylko przy bezdeszczowej pogodzie. W razie deszczu punkt informacyjny będzie przeniesiony w osłonięte miejsce. Informacje dostępne na plakacie i w Internecie.

Prosimy nie przynosić odzieży do oddania!

**Szanowni Państwo,
drodzy mieszkańcy,
Szanowni goście naszego
miasta,**

W niedzielę, 13 września, po raz kolejny obchodzimy ogólnokrajowy „Dzień Otwartych Zabytków”. Jak co roku, w drugą niedzielę września zabytkowe obiekty otwierają swoje podwoje.

Tegorocznym tematem, w którym również miasto Görlitz bierze udział wraz z bogatym programem, są „Zabytki i infrastruktura”. Wiele obiektów jest udostępnionych szerokiej publiczności w tym dniu. Pragnę podziękować wszystkim, którzy z wielkim zaangażowaniem włączyli się w przygotowania. To dzięki właścicielom zabytków, liczny wolontariuszom oraz osobom wspierającym to wydarzenie jest możliwe.

Tegoroczne motto skupia uwagę na zabytkach związanych z infrastrukturą. Dzięki nim ludzie spotykają się i dzięki nim powstają sieci. Te obiekty są świadectwem historii i postępu technicznego swoich czasów. Zbudowane wiele dziesięcioleci temu z kamienia, betonu, drewna lub metalu do dzisiaj tworzą obraz miasta. Niezależnie od tego, czy są to drogi, historyczne instalacje dostarczające energię i wodę, budynki czy inne obiekty – różnorodne miejsca czekają na odkrycie w Dniu Otwartych Zabytków.

Niemiecka Fundacja Ochrony Zabytków (Deutsche Stiftung Denkmalschutz) jako największa w Niemczech prywatna inicjatywa na rzecz ochrony zabytków przyczyniła się w dużej mierze również w Görlitz do zachowania naszego bogatego dziedzictwa architektonicznego. Jest to możliwe tylko dzięki ogromnemu zaangażowaniu wielu obywateli, którzy przypisują kulturowemu dziedzictwu naszego kraju dużą ideową wartość i swoimi datkami oraz dotacjami wnoszą nieodzowny wkład w zachowanie tego dobra.

Serdecznie zapraszam Państwa do skorzystania z Dnia Otwartych Zabytków w Görlitz, aby odkryć miejsca pozostające do tej pory w ukryciu i dowiedzieć się więcej o budowlach, które przez wiele lat kształtowały nasze miasto i jego infrastrukturę.

Z poważaniem

**Octavian Ursu
Nadburmistrz Miasta Görlitz**

**Sehr geehrte
Damen und Herren,
liebe Bürgerinnen und
Bürger,
werte Gäste unserer Stadt,**

am Sonntag, dem 13. September 2026, begehen wir erneut den bundesweiten „Tag des offenen Denkmals“®. Wie in jedem Jahr am zweiten Septembersonntag öffnen Denkmale in ganz Deutschland ihre Türen.

Unter dem bundesweiten Jahresthema „NetzWERKE: Denkmale & Infrastruktur“ beteiligt sich auch die Stadt Görlitz mit einem vielfältigen Programm. Zahlreiche Objekte werden an diesem Tag der Öffentlichkeit zugänglich gemacht. Ich möchte allen danken, die sich mit großem Engagement für die Organisation eingesetzt haben. Es sind die Eigentümerinnen und Eigentümer der Denkmale, die zahlreichen Freiwilligen und Unterstützerinnen und Unterstützer, die diese Veranstaltung erst möglich machen.

Mit dem diesjährigen Motto stehen Denkmale aus dem Bereich der Infrastruktur im Fokus. Sie sorgen dafür, dass Menschen zueinander kommen und Netzwerke entstehen.

Diese Objekte bezeugen Geschichte und den technischen Fortschritt ihrer Zeit. Vor vielen Jahrzehnten aus Gestein, Beton, Holz oder Metall gebaut, prägen sie bis heute unser Stadtbild. Seien es Verkehrswege, historische Energie- und Wasser-versorgungsanlagen, Gebäude oder Einrichtungen – vielfältige Orte warten darauf, zum Tag des offenen Denkmals entdeckt zu werden.

Als Deutschlands größte private Initiative für Denkmalpflege hat die Deutsche Stiftung Denkmalschutz auch in Görlitz maßgeblich zum Erhalt unseres reichen baukulturellen Erbes beigetragen. Dieses gelingt nur durch das große Engagement vieler Bürgerinnen und Bürger, die dem kulturellen Erbe unseres Landes einen hohen ideellen Wert beimessen und durch ihre Spenden und Zustiftungen einen unverzichtbaren Beitrag zur Bewahrung dieses Gutes leisten.

Ich lade Sie herzlich ein, den Tag des offenen Denkmals in Görlitz zu nutzen, um vielleicht bislang verborgene Orte zu entdecken und mehr über Bauwerke zu erfahren, die unsere Stadt und ihre Infrastruktur über viele Jahre geprägt haben.

Mit freundlichen Grüßen

**Octavian Ursu
Oberbürgermeister der Stadt
Görlitz**

Liebe Besucher und
Besucherinnen des Tages
des offenen Denkmals
in Görlitz!

„NetzWERKE: Denkmale & Infrastruktur“

**Zum Tag des offenen Denkmals am
13. September 2026**

Oft sind es die besonderen oder imposanten Gebäude und Anlagen wie Schlösser, Parks, Gärten oder Rathäuser, deren Denkmalwert uns unmittelbar entgegenweht. Niemand wird in Frage stellen wie wichtig diese Objekte für uns sind und ihren Fortbestand anzweifeln.

Doch auch Objekte der Infrastruktur, die wir als selbstverständlich in unserem Alltag wahrnehmen und damit unser modernes Leben erst ermöglichen, haben ihre Geschichte und ihr Recht auf Erhalt.

Gerade sie sind aufgrund von neuen technischen Anforderungen, Normen und Innovationen in ihrem Erhalt besonders bedroht; Geschichte und Geschichten verschwinden Stück für Stück aus unserem Blickfeld. Der jüngste deutschlandweit bekanntgewordene Abbruch der Sternbrücke von 1926 samt Ersatzneubau in Hamburg verdeutlicht das Ringen um diese Denkmalgattung.

Die Deutsche Stiftung Denkmalschutz lädt am diesjährigen „Tag des offenen Denkmals“ ein, unseren Blick auf das Selbstverständliche zu schärfen. Gleichzeitig sind wir angehalten beim Rundgang durch unserer Görlitzer Denkmallandschaft genau dies auf unserer eigenen Biografie zu spiegeln: Welche Brücken kenne ich noch aus meiner Jugend? Wie kommunizierten wir vor Einführung des Handys? Stand hier nicht einst eine Telefonzelle?

Wir laden Sie zu einer spannenden Entdeckungsreise ein.

**Tobias Panke,
Sachgebietsleiter Denkmalschutz**

**Drodzy goście Dnia Otwartych
Zabytków w Görlitz!**

**„Zabytki i infrastruktura“
Dzień Otwartych Zabytków 13 września 2026 r.**

Często to właśnie wyjątkowe lub imponujące budynki i obiekty, takie jak zamki, parki, ogrody czy ratusze, od razu przykuwają naszą uwagę swoją wartością zabytkową. Nikt nie kwestionuje ich znaczenia ani nie wątpi w ich przetrwanie. Jednak również obiekty infrastruktury, które w codziennym życiu postrzegamy jako coś oczywistego i które w ogóle umożliwiają nam współczesny styl życia, mają swoją historię i zasługują na zachowanie.

To właśnie one są szczególnie zagrożone z powodu nowych wymagań technicznych, norm i innowacji. Ich historia i dzieje znikają stopniowo z naszej świadomości. Najnowsza, znana w całych Niemczech rozbiórka mostu Sternbrücke z 1926 roku wraz z budową nowego obiektu zastępczego w Hamburgu wyraźnie ilustruje walkę o ten rodzaj zabytków. Niemiecka Fundacja Ochrony Zabytków zaprasza podczas tegorocznego „Dnia Otwartych Zabytków” do zwrócenia większej uwagi na to, co uważamy za oczywiste. Jednocześnie, spacerując przez krajobraz zabytków w Görlitz, powinniśmy poszukać odniesień do naszej własnej biografii.

Jakie mosty pamiętamy jeszcze z czasów własnej młodości? Jak komunikowaliśmy się przed wprowadzeniem telefonów komórkowych? Czy nie stała tu kiedyś budka telefoniczna?

Zapraszamy Państwa na tę fascynującą wyprawę odkrywczą.

**Tobias Panke
kierownik Referatu Ochrony Zabytków**

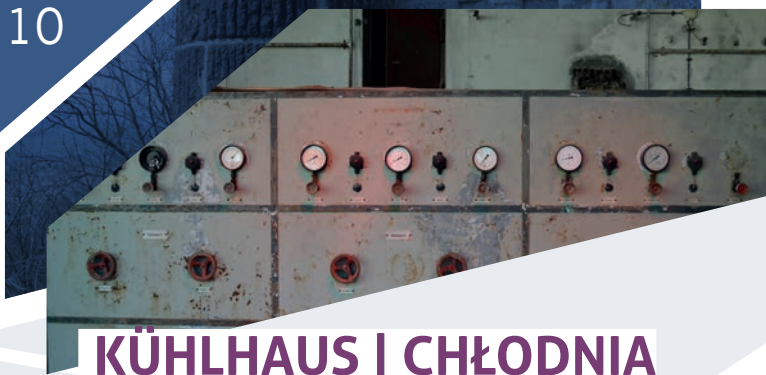
INHALT

Rahmenprogramm	Seite 3
Program towarzyszący	Seite 4
Przedmowa Nadburmistrz	Seite 5
Vorwort des Oberbürgermeisters	Seite 6
Vorwort Sachgebietsleiter Denkmalschutz	
Przedmowa Ochrona Zabytków	Seite 7

OBJEKTE

1	Kühlhaus	Am Bahnhof Weinhübel 2	Seite 10
2	Stadthalle	Am Stadtpark 1	Seite 11
3	Kathedrale St. Jakobus / Jakobuskirche	An der Jakobuskirche 1	Seite 12
4	Weinberghausturm	An der Landskronbrauerei 902	Seite 13
5	Fabrik	Bautzener Straße 32	Seite 14
6	Mietshaus	Bahnhofstraße 37	Seite 15
7	Kirche St. Peter und Paul mit Georgenkapelle	Bei der Peterskirche 7	Seite 16
8	Wohnhaus	Bismarckstraße 19	Seite 17
9	Schlesisches Museum	Brüderstraße 8	Seite 18
10	Ehemalige Furnierhalle Werk I	Conrad-Schiedt-Straße 23	Seite 19
11	Theater	Demianiplatz 2	Seite 20
12	Christuskirche	Diesterwegplatz	Seite 21
13	Ständehaus	Dr.-Kahlbaum-Allee 31	Seite 22
14	Kreuzkirche	Erich-Mühsam-Straße 1	Seite 23
15	Landeskrone Bismarckturm	Fahrstraße	Seite 24
16	Scharfrichterhaus	Finstertorstraße 8	Seite 25
17	Nikolaikirche und Nikolaikirchhof	Große Wallstraße 21	Seite 26
18	Heiliges Grab	Heilige-Grab-Straße 79	Seite 28

19	Niederhof	Kastanienallee 16	Seite 29
20	Pfarrhof Tauchritz	Kirchplatz 3	Seite 30
21	Dorfkirche Tauchritz	Kirchplatz 3a	Seite 31
22	Herrenhaus	Klingewalde 40	Seite 32
23	Goldenes Kreuz	Langenstraße 37	Seite 34
24	Stadtmission	Langenstraße 43	Seite 35
25	Lutherkirche	Lutherplatz	Seite 36
26	Dorfkirche Ludwigsdorf	Neißealstraße 59	Seite 37
27	Karlshof	Neißealstraße 15	Seite 38
28	Biblisches Haus	Neißestraße 29	Seite 40
29	Barockhaus	Neißestraße 30	Seite 41
30	Nikolaiturm	Nikolaistraße	Seite 42
31	Dreifaltigkeitskirche	Obermarkt	Seite 43
32	Schwibbogenhaus – Wandmalereien	Obermarkt 34	Seite 44
33	Ehemalige Synagoge	Otto-Müller-Straße 3	Seite 46
34	Kaisertrutz	Platz des 17. Juni 1	Seite 47
35	Reichenbacher Turm	Platz des 17. Juni	Seite 48
36	Triebwagen 23 – Abfahrt	Postplatz	Seite 49
37	Heilig-Kreuz-Kirche	Struvestraße 19	Seite 50
38	Ehemalige Ratswaage	Untermarkt 14	Seite 51
39	Hoffnungskirche	Von-Rodewitz-Weg 3	Seite 52
40	Heilig-Geist-Kirche	Zittauer Straße 1	Seite 54
41	Haus der Jugend	Zittauer Straße 78	Seite 55

KÜHLHAUS | CHŁODNIA

Das Kühlhaus am Bahnhof in Weinübél ist eines von mehreren in der ehemaligen DDR gebauten Standardkühlhäusern. Der Bau erfolgte in den Jahren 1953 bis 1954 unter Leitung des Ministeriums für Lebensmittelindustrie, Investitionsträger war der Sonderbaustab für das Kühlhausbauprogramm. Die Entwürfe stammen allesamt von einem zentralen Entwurfsbüro in Berlin. Die Gestaltung entspricht noch grundsätzlich der ausklingenden sozialistischen Monumentalarchitektur und stellt somit auf dem Görlitzer Stadtgebiet in seiner Gestaltungsweise ein Unikat dar. Der Bau wurde vornehmlich in Beton ausgeführt. Der Standort in Görlitz war nicht unumstritten, da die Grenz Nähe der Stadt doch einen deutlichen Kritikpunkt bei der Auswahl des Bauortes darstellte. Durch die Errichtung des Kühlhauses konnte unter anderem eine Kapazitätssteigerung des hiesigen Schlachthofes erzielt werden. In den 1980er Jahren erfuhr das Gebäude mehrere Sanierungseingriffe, welche aber bis zur Wende nicht vollständig abgeschlossen wurden. 1993 wurde der Betrieb endgültig eingestellt. Nach Jahren des Leerstands und des beginnenden Verfalls nahm sich 2008 eine Gruppe junger Leute des Kühlhauses an, sicherte den Bau vor weiteren Schäden und sorgt bis dato für eine mannigfaltige Nutzung des Gebäudes.

Chłodnia przy stacji kolejowej w Weinübél jest jedną z wielu standardowych chłodni wybudowanych w dawnych czasach NDR. Budowa nastąpiła w latach 1953–54 pod kierownictwem Ministerstwa Przemysłu Spożywczego, inwestorem był specjalny sztab budowlany dla programu budowy chłodni. Wszystkie projekty pochodzą z jednego centralnego biura projektowego w Berlinie. Zasadniczo układ odpowiada ówczesnie zaniżającej już socjalistycznej architekturze monumentalnej i w związku z tym stanowi na obszarze miasta Görlitz unikat w swoim sposobie ukształtowania. Budowla została wykonana przede wszystkim z betonu. Wybudowanie chłodni umożliwiło m.in. zwiększenie wydajności produkcji miejscowej rzeźni. W latach osiemdziesiątych budynek był wielokrotnie remontowany, ale do czasu zmian politycznych prace nie zostały całkowicie zakończone. W 1993 roku praca zakładu została ostatecznie wstrzymana. Po latach nieużytkowania i rozpoczętego procesu niszczenia grupa młodych ludzi przejęła w 2008 roku chłodnię, zabezpieczyła budynek przed dalszymi uszkodzami i aż do dnia dzisiejszego troszczy się o jego rozmaite użytkowanie.

1

Am Bahnhof Weinübél 2

Führungen durch das Haupthaus um 13:00 und 15:00 Uhr. Es gibt musikalische Unterhaltung, Bar, Kaffee und Kuchen am offenen Pavillon.

Oprowadzenia z przewodnikiem (w j. niemieckim) po głównym budynku o godz. 13:00 i 15:00. W otwartym namiocie czeka na Państwa oprawa muzyczna bar, kawa i ciasto.

STADTHALLE | HALA MIEJSKA

Mit dem Bau der Stadthalle wurde 1906 nach Plänen des Architekten Bernhard Sehring begonnen. Aufgrund fehlerhafter Statikberechnungen stürzte die Stahlkonstruktion der großen Hallendecke über dem konventionell errichteten Monumentalbau am 9. Mai 1908 ein und riss große Teile der Hallenwände mit sich. Bei dem tragischen Unglück gab es fünf Tote und elf Verletzte, es entstanden 60.000 Reichsmark Prozesskosten. Der Wiederaufbau erfolgte 1910. Konzipiert wurde die Halle für 2.500 Besucher, sowie für Chöre, Orchester und Orgel bis zu einer tausendköpfigen Besetzung. Neben dem Konzerthaus von 1876 und dem Wilhelmtheater von 1889 war dies das dritte Gebäude für anspruchsvolle musikalische Großveranstaltungen. Der Saalbau besitzt große Korbogfenster und einen flach gebögelten Eingangsbereich mit Vestibül. In den langseitigen zweigeschossigen Trakten befinden sich die Garderoben und die seitlichen Eingänge für das Parkett und den Rang. Der zum Garten gerichtete rückwärtige Teil beherbergt Gaststätte und Bankettsaal. Putten und Vasen in Kunststeinguss besetzen im Takt der Fassadengliederungen die Traufzonen der verschiedenen Ebenen des reichgegliederten Baukörpers.

Budowę Hali Miejskiej rozpoczęto w 1906 roku.

Autorem planów był architekt Bernhard Sehring. W wyniku błędnych obliczeń statycznych 9.05.1908 r. zawalił się olbrzymi sufit hali. Stalowa konstrukcja sufitu wznosiła się ponad konwencjonalnie stawianą budowlą monumentalną. Zniszczone zostały ściany Hali. Podczas tego tragicznego wypadku zginęło pięć osób, a jedenaście zostało rannych. Koszty procesu wyniosły 60.000 RM. Odbudowę rozpoczęto i ukończono w 1910 r. Projekt zakładał pomieszczenie dla 2.500 słuchaczy, organów i tysiącosobowego chóru bądź orkiestry. Obok Sali Koncertowej z 1876 r. i Teatru Wilhelma z 1884 r. była to trzecia budowla spełniająca wymagania organizacji tak wielkich przedsięwzięć. Sala główna posiada duże okna o łukach koszowych i płaskoszczytowe wejście z westybulem. W dłuższej dwupiętrowej części budowli znajdują się szatnie i wejścia boczne na balkon i parter. W zwróconej w kierunku ogrodu tylnej części znajduje się restauracja oraz sala bankietowa. Putta i wazy, wykonane ze sztucznego odlewu, zgodnie z podziałem elewacji zajmują strefy okapowe różnych poziomów bogato rozczłonkowanego korpusu budynku.

Baustellenführungen am 12.9. und 13.9. 11:00 - 15:00 zur vollen und halben Stunde; max. 10 Pers. pro Führung. Ausschließlich mit Anmeldung unter: www.sh-goerlitz.de/Fuehrungen

Oprowadzenia z przewodnikiem (w j. niemieckim) po placu budowy w dniach 12 i 13 września w godz. 11:00 – 15:00 o pełnej godzinie i o wpół do każdej godziny, w grupach maks. 10-osobowych. Wyłącznie po wcześniejszym zgłoszeniu na stronie www.sh-goerlitz.de/Fuehrungen

Am Stadtpark 1

KATHEDRALE ST. JAKOBUS/ JAKOBUSKIRCHE | KOŚCIÓŁ ŚW. JAKUBA

Mit der ständig steigenden Einwohnerzahl und dem damit verbundenen Anstieg des Anteils an katholischen Gläubigen wurde 1898 mit dem Bau dieser in Ost-West-Richtung angelegten Kirche begonnen. Es handelt sich um einen dreischiffigen Hallenbau im neogotischen Stil. Die Ziegelbauweise orientiert sich an mittelalterlichen Vorbildern. Auffällig sind die zahlreichen Stützmauern, die aufgrund des stark abfallenden Geländeprofiles notwendig wurden. Das Gotteshaus erhielt den höchstgelegenen Standort des Baugebietes, um seine Wirkung noch zu steigern. Ein wesentliches Element des Sakralgebäudes ist der schlanke, aber sehr dominierende Turm an der Nordseite.

Das Innere ist ebenfalls in Ziegelbauweise ausgeführt, wobei für die Pfeiler, Fenster- und Türgewände sowie für die Gurtbögen und Rippen braune und grüne Glasursteine verwendet wurden. Ebenfalls eindrucksvoll sind die Wand- und Gewölbefassungen, von denen Fragmente über dem Ausgang bzw. unter dem Orgelchor erhalten geblieben sind.

Die Sankt-Jakobus-Gemeinde konnte sich erst 1918 als selbstständige Pfarrei bezeichnen und galt bis dahin als Kuratien-Gemeinde der Pfarrkirche zum Heiligen Kreuz. Aufwändig wurde in den letzten Jahren der Innenraum renoviert. Dabei entstand eine Neuschöpfung von Wand und Deckenfassung durch den Künstler Helge Warme, die die rekonstruierte Ausmalung von 1900 einbindet.

Wraz ze zwiększającą się liczbą mieszkańców, i co za tym idzie liczbą katolików, w roku 1898 rozpoczęto budowę tego położonego na osi wschód-zachód kościoła. Jest to trzynawowa budowla halowa utrzymana w stylu neogotyckim. Użycie cegieł odwołuje się do wzorów średniowiecznych. Wyraźnie widać mury ochronne, których zastosowanie tłumaczy typ podłoża, na którym wzniesiono budynek. Świątynia stoi w najwyższej położonej części miasta, co jeszcze wzmacnia wrażenie. Głównym elementem budowli jest wąska, lecz dominująca, wieża po stronie północnej.

We wnętrzu także dominują cegły. Przy czym filary, ościeża okien i drzwi, jak również pasy sklepieniowe i żebra, są ozdobione niebieską i brązową glazurą. Wielkie wrażenie wywołują elementy dekoracyjne ścian i sklepień, których oryginalne fragmenty zachowały się przy wyjściu oraz pod chórem i organami. Gmina kościoła św. Jakuba mogła stać się samodzielną parafią dopiero w 1918 r. Do tego czasu należała ona do parafii Kościoła Świętego Krzyża. W ostatnich latach dużym nakładem odnowiono wnętrze świątyni. Artysta Helge Warme stworzył nową konstrukcję ścian i obramowania sufitu, która integruje odtworzone w 1900 roku malowidło.

3

An der Jakobuskirche 1

11:00 - 17:00. Turmbesteigungen zwischen 14:30 und 17:00.

11:00 - 17:00. Zwiedzanie wieży 14:00 i 17:00.

WEINBERGHAUSTURM | WIEŻA NA WINNYM WZGÓRZU

Die ehemalige Weinberggaststätte mit Aussichtsturm befindet sich auf einer parkähnlichen Anhöhe und war bis zu ihrer Schließung Mitte der 1980er Jahre ein beliebtes Ausflugsziel. Das Weinberghaus wurde 1890 auf quadratischem Grundriss und weitgehend in Holzbauweise im Schweizer Stil errichtet. Die Schnitzverzierungen sind eher zurückhaltend gestaltet. Der Eingangsbereich an der Westseite ist verandaartig mit Vordach und Klinkermauerwerk ausgeführt. Diese wie auch die übrigen Fassaden werden durch Mittelrisalite gegliedert. Das „geköpfte“ Zeltdach besitzt in diesem Bereich Ziergiebel. Die historische Ausstattung im Innenbereich ist leider nicht mehr erhalten. Der hölzerne Aussichtsturm mit massivem Unterbau wurde anlässlich der Industrie- und Gewerbeausstellung 1885 auf dem heutigen Lutherplatz errichtet und 1890 auf Initiative des Riesengebirgsvereins an seinen jetzigen Standort versetzt. Kürzlich ist er saniert worden. In südlicher Richtung befinden sich Reste der vier Pfeiler der Fußgängerbrücke zum Weinberghaus von 1888.

Ten dawny gościniec z wieżą widokową znajduje się na wzniesieniu o charakterze parkowym i był do połowy lat 80. ulubionym miejscem wycieczek. Dom na Winnym Wzgórzu został wybudowany w 1890 r. w stylu szwajcarskim na planie kwadratu i składa się w większości z drewnianych elementów. Ornamenty są raczej dyskretne. Otoczenie wejścia po stronie północnej przypomina werandę; budynek posiada tutaj także taras z zadaszeniem i murem klinkierowym. W skład konstrukcji innych stron fasady wchodziły ryzality. Dach namiotowy ma w tych częściach małe szczyty. Niestety oryginalne wyposażenie wnętrza nie dotrwało do naszych czasów. Drewniana wieża widokowa z masywną podbudową, zbudowana z okazji Wystawy Przemysłowej (1885 r.), stała początkowo na Lutherplatz. Jednak z inicjatywy Stowarzyszenia Gór Karkonoskich postawiono ją na obecnym miejscu (1890 r.) i niedawno odnowiono. Na południe od budynku znajdują się pozostałości czterech filarów kładki pieszej prowadzącej do Domu Na Winnym Wzgórzu (1888 r.).

An der Landskronbrauerei 902

4

10:00 - 18:00. Imbiss am Turmfuß

10:00 - 18:00. Punkt gastronomiczny przy wieży.

FABRIK | FABRYKA

Eigentümer und verschiedene Vereine das Gelände und die Fabrikanalgen neuen Nutzungen zuzuführen.

Schon

in der ersten Hälfte des

19. Jahrhunderts befand sich auf dem Grundstück an der Ausfallstraße in Richtung Bautzen offenbar ein Bauernhof. In Folge der Industrialisierung eröffnete man hier 1858 eine Dampf-Spiritusbrennerei. 1875 erfolgte der Umbau eines bereits bestehenden Wohnhauses zu der bis heute erhaltenen Fabrikantenvilla, in der zunächst der Eigentümer Guido Hagspihl mit seiner Familie lebte. Ein aufwändig gestalteter schmiedeeiserner Zaun aus der Erbbaupungszeit der Villa schließt das Grundstück zur Straße hin ab. Zwei Zierbrunnen (aus Terrakotta mit Rübezahl aus Zinkblech als Brunnenfigur im Garten an der Ecke Hilgerstraße, aus Terrakotta mit figürlichen Darstellungen im Garten an der Bautzener Straße) unterstreichen den hohen Repräsentationsanspruch des Fabrikbesitzers.

Mit Übernahme der bestehenden Dampf-Mälzerei und -Brennerei durch Hagspihl im Jahre 1862 begann eine erfolgreiche und innovationsfreudige Unternehmensentwicklung der Preßhefe- Sprit- und Malzfabriken Hagspihl & Co.KG und ständige bauliche Erweiterungen der Produktionsanlagen, z. B. 1887 Fabrikgebäude aus Klinkern entlang der Hilgerstraße sowie spätere Anbauten.

In der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts folgten die Kesselanlage und Gärerei/Brennerei. 1924 wurde der Dampfkompessor für die Malzdarre installiert.

Zu DDR-Zeiten zählte der VEB Bramsch, Betriebsteil Backhefe Görlitz zu den nur fünf produzierenden Hefefabriken der Republik. 1992 wurde sie privatisiert.

Im Jahre 2000 musste der Betrieb eingestellt werden. Seitdem versuchen der

Już w pierwszej połowie XIX w. na terenie przy drodze wylotowej w kierunku Bautzen znajdowało się gospodarstwo rolne. W trakcie industrializacji otwarto tu w 1858 r. gorzelnię parową. W 1875 r. przebudowano istniejący już dom mieszkalny na zachowaną do dziś willę, w której mieszkał właściciel Guido Hagspihl ze swoją rodziną. Kosztowne, ozdobne ogrodzenie z kutego żelaza, pochodzące z czasów budowy willi, oddziela działkę od ulicy. Dwie terakotowe fontanny (jedna z figurą Liczrzyepy z blachy cynkowej w ogrodzie przy rogu Hilgerstraße; druga z przedstawieniami figuralnymi w ogrodzie przy Bautzener Straße) podkreślają wysokie aspiracje reprezentacyjne właściciela fabryki.

Wraz z przejściem istniejącej słodowni i gorzelnii parowej przez Hagspihla, w 1862 r. rozpoczął się uwieńczone sukcesem i naznaczony innowacyjnością rozwój fabryk drożdży prasowanych, spirytusu oraz słoju spółki komandytowej Hagspihl, jak również rozwój maszyny do drożdży prasowanych.

W pierwszej połowie XX w. pojawił się kocioł i gorzelnia. W 1924 r. została zainstalowana sprężarka parowa do suszenia słoju. W czasach NRD VEB Bramsch – część przedsiębiorstwa drożdży piwnych w Görlitz – zaliczało się do jednej z pięciu fabryk republiki produkujących drożdże. W 2000 r. zakład musiał wstrzymać pracę. Od tego czasu właściciele oraz różne stowarzyszenia starają się znaleźć nową funkcję dla obszaru i fabryki.

5

Bautzener Straße 32

10.00 - 18.00. Die ehem. Maschinenhalle ist geöffnet mit einer Ausstellung zur Geschichte des Areals. Stündlicher Aufgang in das Dach. Naturkost-Arche bietet Imbiss an.

10.00 - 18.00. Otwarta jest dawna hala maszynowa, w której znajduje się wystawa poświęcona historii tego terenu. Co godzinę jest wejście na dach. Naturkost-Arche oferuje gastronomię.

MIETSHAUS | KAMIENICA CZYNSZOWA

Das Gebäude Bahnhofstraße 37 wurde um 1890 als Mietshaus in geschlossener Bebauung errichtet. Die Fassade der drei Obergeschosse ist in Sichtklinker ausgeführt, während das Erdgeschoss komplett verputzt ist. Typisch für die Görlitzer Gründerzeithäuser verweist nimmt auch dieses Haus Renaissanceformen in der Baugliederung auf. Im Inneren besticht das Bauwerk vor allem durch seine kunstvoll und farbenfroh ausgestalteten Wände und Decken. Bereits im Eingangsbereich fällt die großflächige Wandgestaltung mit den aufgemalten Säulen, Friesen und Steinimitationen auf. An der Decke werden Veduten in Kassetten von Ornamentbändern gerahmt. Diese Bemalungen setzten sich im Treppenhaus weiter fort. Dort ist neben den Buntglasfenstern ist auch noch das originale Treppengeländer vorhanden. Böden, Fenster, Türen und Kachelöfen sind seit der Erbauungszeit unverändert Teil der historischen Ausstattung.

Budynek przy Bahnhofstraße 37 został wzniesiony około 1890 roku jako kamienica w zwartej zabudowie.

Fasada trzech górnych kondygnacji jest wykonana z klinkieru elewacyjnego, natomiast parter jest całkowicie otynkowany. Nawiązując do typowych budynków mieszkalnych z okresu powstania cesarstwa niemieckiego w Görlitz również ten budynek podejmuje formy renesansowe w swojej strukturze.

We wnętrzu obiekt zachwyca przede wszystkim kolorystyką i artystycznym wystrojem ścian i sufitów. Już w samym wejściu zwraca uwagę duża dekoracja ściany z namalowanymi filarami, fryzami i imitacjami kamienia. Na suficie znajdują się weduty w kasetonach otoczonych ornamentowymi wstęgami. Malowane dekoracje występują na klatce schodowej. Tu obok witrażowych okien zachowała się również oryginalna balustrada schodów. Podłogi, okna, drzwi i piece kafłowe stanowią od czasu powstania budynku niezmienną część historycznego wystroju.

10.00 - 16.00

10.00 - 16.00

Bahnhofstraße 37

6

Hallenkirche der Spätgotik mit beeindruckender Raumwirkung. Die Krypta mit der Georgenkapelle, die um 1465 fertiggestellt wurde, gilt als einer der schönsten Räume dieser Stilepoche. Die Nordportalvorhalle wurde 1543 in reinen Renaissanceformen angebaut, die 1553 datierte Südvorhalle ahmt späteste Formen der Gotik nach. Ein Stadtbrand zerstörte 1691 nahezu das gesamte Inventar. Die heutige prächtige Ausstattung der Kirche stammt aus der anschließenden Zeit, wie auch Altar, Kanzel, Beichtstühle und die Orgel Eugenio Casparinis. Die beiden Maßwerkhelme sind eine Schöpfung des späten 19. Jahrhunderts.

Kościół jest główną świątynią Görlitz. Historia budowli rozpoczyna się w pierwszych latach XIII w. Zachowała się imponująca, późnoromańska (ok. 1220 r.) część zachodnia, ze wspaniałym, czteropoziomowo rozglifionym portalem (zwanym „Brautportal”). Zmieniano go w późnym gotyku oraz w wieku XVIII.

KIRCHE ST. PETER UND PAUL MIT GEORGENKAPELLE | KOŚCIÓŁ ŚW. PIOTRA I PAWŁA ORAZ KAPLICA ŚW. JERZEGO

Die

Peterskirche ist

die Hauptkirche von Görlitz.

Ihre Baugeschichte reicht bis in das frühe 13. Jahrhundert zurück. Aus der Zeit um 1220 stammt der imposante spätromanische Westriegel mit einem prächtigen, vierfach gestaffelten Gewändeportal, auch „Brautportal“ genannt. Es wurde beim spätgotischen Neubau Ende des 15. Jahrhunderts sowie im 17. Jahrhundert verändert. Auf dem geschlossenen Westriegel erhebt sich das Turmpaar.

Die ursprünglich dreischiffige spätromanische Basilika präsentiert sich heute als lichte fünfschiffige

Ponad ww. częścią wznosi się para wież. Pierwotna, trzynawowa, późnoromańska bazylika prezentuje się obecnie jako świetlisty, pięcionawowy, późnogotycki kościół halowy z wywierającym potężne wrażenie wnętrzem. Krypta z kaplicą św. Jerzego (1465 r.) jest przepięknym pomieszczeniem gotyckim. Renesansowy, stylistycznie „czysty”, westybul portalu północnego dobudowano w roku 1543; datowany na 1553 r. westybul południowy nadsługuje najpóźniejsze formy gotyckie. Pożar miasta z 1691 r. zniszczył prawie całe wyposażenie kościoła. Obecny, wspaniały inwentarz świątyni pochodzi z okresu krótko po pożarze – ołtarz, ambonę, konfesjonały, organy wykonał Eugenio Casparini. Kopuły wież są rekonstrukcją z końca XIXw.

7

Bei der Peterskirche 7

11:30 - 18:00. Koncert: Orgelpunkt-12 von 12:00 - 13:00

13:30 - 18:00. Koncert organowy 12:30 - 13:00

WOHNHAUS | KAMIENICA

Das Haus Bismarckstraße 19 steht traufständig zur Straße und ist mit einem Satteldach versehen. Im Erdgeschoss des dreigeschossigen Gebäudes befindet sich ein Laden, der durch konsolenartige Pilaster unterteilt ist. Die beiden Obergeschosse besitzen sieben Fensterachsen, von denen auf jeder Seite die äußeren zwei Achsen geschossübergreifend aus der Fassade hervortreten. Diese Achsen werden durch die darüber liegenden Zwerchhäuser mit Volutengiebel vertikal betont. Zwischen den Zwerchhäusern befindet sich ein Mezzaningeschoss.

Eine Besonderheit des Gebäudes sind die Zierfliesen in der Hofdurchfahrt, welche fünf verschiedene Görlitzer Stadtansichten, vermutlich aus der Bauzeit des Hauses zeigen. Die Fliesen wurden von der Mosaikfabrik in Mettlach, dem Stammwerk der Firma Villeroy & Boch produziert.

Der aus Görlitz stammende Physiker und Nobelpreisträger Hans Georg Dehmelt wurde in diesem Haus am 9. September 1922 geboren.

Na parterze trzykondygnacyjny – go budynku znajduje się sklep, którego witrynę dzielą pilastry w rodzaju konsoli. Obie górne kondygnacje posiadają siedem osi okien, z których z obu stron zewnętrzne dwie osie ujęte w jedną płaszczyznę wychodzą przed lico fasady. W pionie owe zewnętrzne osie podkreślone są także przez leżące nad nimi facjaty o szczytach z wolutami. Między facjatami znajduje się mezzanino (półpiętro).

Szczególną rzeczą w budynku są ozdobne płytki we wjeździe na podwórze, które przedstawiają pięć różnych widoków miasta Görlitz, pochodzących prawdopodobnie z czasów budowy domu. Płytki zostały wyprodukowane w fabryce mozaiki w Mettlach, zakładzie macierzystym firmy Villeroy & Boch.

Pochodzący z Görlitz fizyk i zdobywca Nagrody Nobla Hans Georg Dehmelt przyszedł na świat w tym domu 9 września 1922 roku. Zmarł 7 marca 2017 roku.

10:00 - 17:00. Durchgang der Hofdurchfahrt mit historischen Fliesen und Ansichten von Görlitz ist geöffnet.

11:00 - 18:00. prowadzącej na dziedzinie z historycznymi kafelkami i widokami miasta Görlitz.

Bismarckstraße 19

SCHLESISCHES MUSEUM

Das Haus Brüderstraße 8, „Schönhof“ oder früher „Roter Hof“ genannt, ist das älteste Görlitzer Bürgerhaus im Stil der Renaissance. Ein Ursprungsbau mit dem Namen „Schönhof“ ist urkundlich bereits 1402 belegt. Im Jahre 1525 zerstörte ein Stadtbrand dieses Gebäude. Der Neuaufbau erfolgte 1526 unter der Leitung von Wendel Roskopf d.Ä. Aus der Frühzeit sind drei nebeneinanderliegende schmale, aber dafür sehr tiefe ältere Hauseinheiten erkennbar, die zu einem Gebäude verschmolzen. Über die Höhe von zwei Obergeschossen erhebt sich heute ein trutziger Bau, der im Grundriss die Figur von zwei zusammengeführten Rechtecken hat. Das Hauptdach des Hallenhauses steht zur Straße traufseitig, ein markanter Giebel dominiert die Ansicht zum Untermarkt. Die Fassade ist durch kunstvolle Sandsteingewände und Fenstergruppen klar gegliedert. Der ausgeprägte Erker befindet sich zentral in der Achse Brüderstraße und Untermarkt. Über lange Zeit diente das herrschaftliche Wohn-, Handels- und Brauhaus auch als fürstliche Herberge der Stadt Görlitz. Bis ins 20. Jahrhundert hinein erfuhr das Gebäude zahlreiche Umbauten.

Dom znajdujący się przy Brüderstraße 8, zwany wcześniej „Roter Hof“ a obecnie „Schönhof“, jest najstarszym renesanso-

wym domem mieszczańskim Görlitz. Wzmianki o budowlu „Schönhof“ można znaleźć w dokumentach pochodzących już z roku 1402. W 1525 r. pożar miasta niszczy budynek. Odbudowa miała miejsce w 1526 r. i przeprowadzono ją pod kierownictwem Wendela Roskopfa starszego. Dziś możemy rozpoznać trzy wąskie, ale bardzo głębokie, wcześniejsze niezależne od siebie domy, które utworzyły „Schönhof“. To, co możemy obecnie oglądać, wznosi się dumnie jako dwupiętrowy, postawiony na planie dwóch kwadratów budynek. Dach główny tej budowli halowej skierowany jest okapem ku ulicy a charakterystyczny szczyt dominuje nad Rynkiem Dolnym. Pełna artyzmu fasada jest bardzo czytelna, a to poprzez malowniczy układ grup okien obramowanych piaskowcem; natomiast na lini przecięcia Bruderstraße i Rynku Dolnego znajduje się wyrazisty wykusz. Przez długi czas „Schönhof“ służył za wspaniałe mieszkanie, handlowano i warzono w nim piwo, był także pierwszą gospodą miasta Görlitz. Do XX wieku budynek był często zmieniany.

10:00 - 18:00. Sonderausstellung „Wir sind SCHÖNHOF!“ anlässlich 500 Jahre Schönhof und 20 Jahre Museum zeigt Bau- und Nutzungsgeschichte und Leistungen der Restauratoren. MUSEUMSFEST: Handwerksschau, Trachten-Popup, Führungen durch die Ausstellung „Wir sind SCHÖNHOF!“, Stippvisiten von Rübezahl, Fotobox, Tombola, Keramik-Flohmarkt, Porzellanschmuck des Studios Zschocke Böer, Souvenirs des Museums; für Kinder: Schminken, Führungen & Architektur-Quiz. Programmhöhepunkte: vormittags Colour The Sky, Time2Groove; ab 14:00 Aufführungen Dresdner Hof Tanz e. V.; 16:15 Lieder mit Magdalena und Thomas Maruck; 18:00 „Aufgeweckte Gartenklänge“ Abschlusskonzert. Eintritt frei.

10:00 - 18:00. Wystawa czasowa „Wir sind SCHÖNHOF! | SCHÖNHOF to my“ z okazji 500-lecia Schönhof i 20-lecia muzeum.

FESTYN MUSEALNY: Wystawa rzemiosła, pokaz/ stoisko strojów ludowych, zwiedzanie wystawy „Schönhof to my“, dla dzieci: Malowanie twarzy, wycieczki i zgadywanki. Colour The Sky, Time2Groove; od godz. 14:00 Pokazy Dresdner Hof Tanz e. V.; pieśni z Magdalena und Thomas Maruck. 18:00 Koncert finałowy. Wstęp wolny.

EHEMALIGE FURNIERHALLE WERK 1 | BYŁA HALA FORNIROWANIA ZAKŁAD NR 1

An der Ecke Conrad-Schiedt-Straße – Hilgerstraße, an der die Fassade des Gebäudes deutlich zu sehen ist, befindet sich ein aus braunrotem Klinkerziegelmauerwerk errichteter Hallenbau aus dem frühen 20. Jahrhundert.

Bei ihm handelt es sich um die ehemals zum Werk 1 gehörende Furnierhalle, einst mit „Lackierwerkstätte auf dem Grundstück der Aktien-Gesellschaft für Fabrikation von Eisenbahn-Material zu Görlitz“ bezeichnet.

Die Ostfassade konnte früher durch die drei noch erkennbaren Fassadenöffnungen von Zügen befahren werden, bis die zwei südlichen zugemauert wurden und die Befahrung fortan nur noch durch den nördlichsten der drei geschah. Im südlichen Bereich wurde eine Empore eingezogen, die durch eine Kranbahn mit der Stützenreihe des nördlichen Teils verbunden wurde.

Das Dach samt Dachreiter, der Fußboden, alle Einbauten innerhalb der Halle und das Nebengebäude Zimmererwerkstatt mussten 2018 abgebrochen werden und das Innere wurde großzügig entrümpelt. Seit 2020 beheimatet sie das Sozio-kulturelle Zentrum „Rabryka“.

Na rogu ulic Conrad-Schiedt-Straße-Hilgerstraße, z którego to miejsca wyraźnie widać fasadę budowli, znajduje się zbudowana z brązowo-czerwonej cegły klinkierowej hala z początku 20 wieku. Jest to należąca kiedyś do Zakładu nr 1 Furnierhalle, zwana kiedyś „Warsztaty lakiernicze na terenie Spółki Akcyjnej produkcji materiałów kolejowych w Görlitz”. Od strony elewacji wschodniej, od strony której można wejść z ulicy Conrad-Schiedt-Straße, mogły wjeżdżać kiedyś pociągi przez trzy dostrzegalne jeszcze bramy w elewacji, do czasu, gdy dwie południowe zostały zamurowane i ruch mógł się odbywać tylko przez jedną z nich, najdalej wysuniętą na północ.

Dach łącznie ze świetlikami, podłogą, całym wyposażeniem hali oraz dobudowany warsztat stolarski trzeba było w roku 2018 rozebrać, a wewnątrz dokładnie opróżnić.

12:00 – 17:00

12:00 - 17:00

Conrad-Schiedt-Straße 23

THEATER | TEATR

Ein Theatersaal von 1820 im Hinterhaus der Neißstraße 26 musste nach etwa zwei Jahrzehnten aus baupolizeilichen Gründen geschlossen werden. Für die Errichtung eines Theaters bot sich dann der heutige Demianiplatz vor der eben niedergelegten westlichen Stadtmauer an. Der Architekt Gustav Kießler wurde mit Planung und Bau des Gebäudes beauftragt. Zunächst lag der Eingang nach Norden zu, da das Wohngebiet der meisten Theaterbesucher noch die Altstadt war. 1911 wurde mit der Verlegung des Eingangs nach Westen und der Errichtung eines neuen niedrigen Vorbaus mit einer Pfeilervorhalle die jetzige Schauseite geschaffen.

Im Zuge von Umbauten in den Jahren 1925 bis 1927 wurde die Südseite um vier festungsturmähnliche Anbauten ergänzt. Darüber hinaus erhielt die Bühne ein neues Dach und anstelle des alten hölzernen Kulissenhauses trat ein massiver Anbau. Von der Decke des Zuschauerraums blicken aus Medallions Bildnisse von Dichtern und Musikern, wie Shakespeare, Goethe, Mozart und Beethoven, auf die Theatergäste hinab. Zwischen ihnen sind Musen dargestellt. Masken zieren den Rang und verweisen auf die Funktion des Gebäudes. Die Wiederherstellung der Decke wurde im Jahr 2002 abgeschlossen. Durch die weitgehende Rückführung des Zuschauerraums in seinen ursprünglichen Zustand präsentiert er sich heute wieder in seiner alten festlich-impresario Form.

Sala teatralna z 1820 roku znajdująca się w tylnym budynku przy Neissstr. 26 musiała zostać zamknięta po ok. 20 latach z powodów bezpieczeństwa. Jako nowe miejsce dla teatru wybrano dzisiejszy Demianiplatz, leżący obok świeżo wyburzonych zachodnich murów miejskich. Plany budynku wykonał oraz nad budowę czuwał architekt Gustav Kießler. Na początku wejście znajdowało się po stronie północnej – większość publiczności mieszkała na Starym Mieście. W 1911 r. wraz z postawieniem niskiej dobudówki oraz otwartego westybulu z filarami wejście przesunięto na stronę zachodnią. Do dziś jest to główne wejście do teatru.

W trakcie prac nad obiektem w latach 1925–1927 po stronie południowej postawiono cztery dobudówki na kształt wież. Wtedy też scena otrzymała nowy dach, a na miejscu starego, drewnianego pomieszczenia na kulisy postawiono masywny budynek. Na suficie nad widownią umieszczono medaliony z portretami pisarzy i kompozytorów: Szekspira, Goethego, Mozarta, Beethovena. Pomiędzy nimi widać muzy. Łoże ozdabiają maski teatralne nawiązujące do funkcji budynku. Ponowne zamontowanie dachu ukończono w roku 2002. Poprzez odtworzenie oryginalnego wyglądu widowni znowu można odczuć świąteczny i podniosły charakter jej formy.

CHRISTUSKIRCHE | KOŚCIÓŁ CHRYSZTUSA

Rauschwalde wurde 1925 nach Görlitz eingemeindet. Zwar hatte sich hier schon 1915 eine evangelische Kirchengemeinde gegründet, doch erst 22 Jahre später begann man mit dem Bau der Christuskirche. Auf Initiative des Gemeindepfarrers Kurt Graetz wurde der Entwurf des Berliner Architekten Otto Bartning realisiert. Otto Bartning gehörte zu den bedeutendsten Protagonisten der modernen Architektur in Deutschland und war von 1926 bis 1930 Direktor der Bauhochschule in Weimar. Die Christuskirche ist der letzte vollendete Kirchenbau in Deutschland vor Ausbruch des Zweiten Weltkrieges. Ein weithin sichtbares Merkmal ist der schlanke Glockenturm der Kirche mit seinem Pyramidendach. Während die rückseitig gelegene Westfassade fensterlos und mit mächtigen Strebepfeilern plastisch gegliedert ist, wirkt der langgestreckte Bau zur Straße hin mit seinen durch Pultdächer gegliederten Fensterbändern offen und einladend. Die Pläne zum Bau der Kirche waren bereits genehmigt, als die zusätzliche Auflage zum Bau eines Luftschuttraumes erteilt wurde. Dies hatte die Konzipierung eines höher gelegenen Kirchenbaus zur Folge.

Rauschwalde przyłączono do Görlitz w roku 1925. Mimo że, już w 1915 r. powstała tu gmina ewangelicka, to dopiero w 1937 rozpoczęto budowę kościoła Chrystusa. Z inicjatywy pastora Kurta Graetza zrealizowano plany berlińskiego architekta Otto Bartninga. Należał on do najważniejszych protagonistów współczesnej architektury w Niemczech i był w latach 1926–1930 dyrektorem Wyższej Szkoły Budownictwa w Weimarze. Kościół Chrystusa jest ostatnim ukończonym przed wybuchem II wojny światowej kościołem w Niemczech. Widocznym z daleka elementem charakterystycznym tej budowli jest wąska wieża i jej dach w formie piramidy. Dwie płaskorzeźby na dębowym ołtarzu dłuta J. Utecha przedstawiają w sposób symboliczny początek i koniec życia człowieka. Plany kościoła były już urzędowo zatwierdzone, kiedy dodatkowo nakazano budowę schronu przeciwlotniczego. Spowodowało to powstanie wyżej położonej budowli.

11:30 - 17:00

11:30 - 17:00

Diesterwegplatz

STÄNDEHAUS | DOM OBRAD STANÓW

Über viele Jahrhunderte war das Markgrat-tum Oberlausitz ein ungeteiltes Territorium mit einer eigenen Landesverfassung. Erst mit dem Wiener Kongress zerfiel die Region in einen sächsischen und einen preußischen Teil, zu dem auch Görlitz gehörte.

Da der alte Versammlungsort, die Orten-burg in Bautzen, in Sachsen verblieben war, wurde Görlitz nun die neue landständische Zentrale des Preußischen Markgratums Oberlausitz. Ihrer alten Macht durch die Einführung moderner preußischer Verwal-tungsstrukturen beraubt, konnten sich die Landstände doch als kommunale Körper-schaft behaupten.

Ausdruck ihres Selbstbewusstseins und ihrer wirtschaftlichen Leistungsfähigkeit ist das vor rund 150 Jahren, am 19. September 1854, eingeweihte Ständehaus.

Wie die Jägerkaserne ist es aus großen Granitblöcken errichtet. Zusammen mit dem Zinnenbesatz des gesamten Gebäu-des verleiht dies dem Bau einen äußerst wehrhaften und repräsentativen Charakter.

Architekt war Carl Ferdinand Busse.

Der hohe Anspruch der Landstände, die sich immer wieder gegenüber der preußi-schen Verwaltung durchsetzen mussten, ist ebenfalls am prächtigen Treppenhaus mit gewandeltem Treppenlauf abzulesen. Sein ursprünglicher Zustand wurde wieder hergestellt.

Der eigentliche Versammlungsraum im ersten Obergeschoss ist bald nach 1900 in aufwendigen Jugendstilformen neu ge-staltet worden.

Przez wiele wieków Łużyce Górne były jednolitym terytorium, samodzielnym i posiadającym własne prawa mar-grabstwem. Dopiero po Kongresie Wiedeńskim region podzielono na dwie części – saksońską i pruską (Görlitz przypadło Prusom).

Jako że dawne miejsce spotkań stanów znajdowało się w Bautzen (Ortenburg), należącym już do Saksonii, Görlitz przejęło funkcję reprezentacyjnego centrum Górnołużyckiego Margrab-stwa Prus.

Wraz z wprowadzeniem przez Prusy nowoczesnych struktur administra-cyjnych stany straciły swoją potęgę i zorganizowały się w formę stowarzy-szenia miejskiego.

Budynek Obrad Stanów, otwarty uroczystie 19.09.1854 r., jest przykła-dem ich wciąż wielkiej siły oraz dużych możliwości ekonomicznych. Podobnie jak koszały Jägerkaserne siedzibę (wg planów architekta Carla Ferdinanda Bussego) zbudowano z granitowych bloków oraz umieszczono na nim blan-ki. Uzyskano w ten sposób wrażenie, iż budowla jest bardzo dobrze chroniona i przy okazji pełni funkcję reprezenta-cyjną.

Wysokie aspiracje stanów, które mu-siały stawiać opór pruskim urzędom, można łatwo zauważyć chociażby na bardzo reprezentacyjnej klatce scho-dowej i kręconych schodach. Ich oryginałny wygląd przywrócono niedawno. Właściwa Sala Zebrań znajdująca się na pierwszym piętrze otrzymała krótko po 1900 r. wygląd secesyjny

KREUZKIRCHE | KOŚCIÓŁ KRZYŻA

Die evangelische Kreuzkirche am Rand der inneren Südstadt zwischen Arndt- und Reuterstraße wurde 1913 bis 1916 nach den Plänen des Dresdner Architekten Rudolf Bitzan erbaut. Der Kirchenbau im Reformstil beschränkt architektonisch neue Wege, da er sich als erstes Gotteshaus der Region von historistischen Stilvorgaben löste. Die klassische Abfolge von Atrium, Turm, Langbau und Altarplatz wurde jedoch auch hier beibehalten. Das Atrium des von massiven Arkadengängen umgebenen Vorplatzes war ideell ein Rückgriff auf die frühchristliche Architektur.

Kennzeichen moderner Bauauffassung sind u. a. die steilen Vierkantsäulen und die schlanken Fensterbahnen. Der wuchtige Turmklotz ist nach Westen nur durch ein großes hohes Rechteckfenster gegliedert, dessen Ausformung das namensprägende Kreuz bildet. Der zurücktretende obere Turmteil, der das Geläut aufnimmt, erscheint als dichte Folge von Pfeiler- und Öffnungsbahnen mit einer schlichten Kupferhaube als Abschluss.

Die qualitätvolle Ausstattung ist vollständig erhalten. Sie weist noch Anklänge an die Formensprache des Jugendstils auf.

Ten ewangelicki kościół leży na obrzeżach południowej części śródmieścia, pomiędzy Arndtstraße a Reuterstraße. Został zbudowany w latach 1913-16 wg projektów drezdeńskiego architekta Rudolfa Bitzana. Kościół utrzymany w stylu reformowanym wytyczył nowe drogi architektoniczne – uwolnił się on bowiem jako pierwszy w całym regionie od historyzującej stylistyki. Jednakże klasyczny porządek atrium, wieży, korpusu naw i miejsca przeznaczonego dla ołtarza został zachowany. Atrium z masywnymi arkadami zostało pomyślane jako cytat z architektury wczesnochrześcijańskiej. Elementami współczesnymi są np. strome czterokątne filary i wąskie okna. Masywna wieża jest od zachodu ozdobiona tylko przez jedno duże, wysokie, prostokątne okno w formie krzyża (nawiązanie do nazwy kościoła). Natomiast jej cofnięta wyższa część, w której umieszczono dzwon, prezentuje się jako zwarty ciąg filarów i otwarcie zamykającą ją prostą miedzianą kopułą. Zachowało się wartościowe pod względem artystycznym wyposażenie wnętrza. W kościele dodatkowo można odnaleźć reminiscencje środków wyrazów charakterystycznych dla secesji.

Erich-Mühsam-Straße 1

14

11:00 - 17:00. Es werden Turmbesteigungen angeboten.

11:00 - 17:00. Oferowane są wspinaczki na wieżę.

LANDESKRONE BISMARCKTURM | DROGA DOJAZDOWA WIEŻA BISMARCKA NA LANDESKRONE

Die meisten Bismarcktürme und -säulen in Deutschland und den ehemaligen Kolonien gehen auf den Typenentwurf „Götterdämmerung“ des Architekten Wilhelm Kreis von 1899 zurück. Nach diesem Entwurf wurde auch die Görlitzer Bismarcksäule 1901 aus Granitquadern errichtet und ist mit seinen 13 m Höhe weithin sichtbar.

Durch einen Rundschaft im Inneren konnte ein aufliegender Feuerkorb mit Brennmaterialien bestückt werden, um ein Feuer zu Ehren des ehemaligen Reichkanzlers an dessen Geburtstagen zu entzünden. Der Bau wurde zum großen Teil aus Spendenmitteln aus allen Schichten der Bevölkerung aus Görlitz, dem Umland und aus allen Teilen Deutschlands, finanziert.

Umbenennungen in „Turm des Friedens“ oder „Freiheitsturm“ in den 1960er Jahren konnten sich im Sprachgebrauch indes nicht durchsetzen.

Większość wież i kolumn Bismarcka w Niemczech oraz w dawnych koloniach wywodzi się z typowego projektu „Zmierz bogów” autorstwa architekta Wilhelma Kreisa z 1899 roku. Na podstawie tego projektu w 1901 roku w Görlitz wzniesiono granitową kolumnę Bismarcka, która dzięki swojej wysokości 13 m jest widoczna z daleka.

Przez okrągły szyb wewnątrz kolumny wkładano materiał palny do wyciąganego ogniotrwałego kosza i w dniu urodzin ówczesnego kanclerza rozpalano ogień na jego cześć. Budowla została w dużej mierze sfinansowana ze środków pochodzących z darowizn wszystkich warstw społecznych z Görlitz, okolic oraz z różnych części Niemiec.

Zmiany nazwy na „Wieżę Pokoju” lub „Wieżę Wolności” w latach 60. XX wieku nie przyjęły się jednak w języku potocznym.

15

Fahrstraße

10:00 - 16:00. Nur zu Fuß erreichbar.

10:00 - 16:00. Dostępna tylko pieszo.

SCHARFRICHTERHAUS | DOM KATA

Das Gebäude ist eines der wenigen Görlitzer Fachwerkhäuser.

1433 wird an dieser Stelle erstmals urkundlich das „Augustins Vorwerk“ erwähnt. 1571 zog der Görlitzer Scharfrichter, der zuvor mit dem Büttel innerhalb der Stadtmauern gelebt hatte, an diesen Ort vor dem Finstertor. Hier war er dann mit einer kurzen Unterbrechung ständig angesiedelt.

1586 wurde das „neue Siechhaus“ für Pestkranke über der Steinhütte, dem alten Gutshaus des Augustins Vorwerks, erbaut. Über das weitere Schicksal dieses Siechhauses ist allerdings nichts bekannt. An die ehemalige Wohnstätte des Scharfrichters erinnert an der Straßenseite die Inschrift „1666 L. S. B.“ (Lorenz Straßburger – der bekannteste Görlitzer Scharfrichter). An der Hofseite hat sich eine Tafel mit der Jahreszahl 1676, der Darstellung des Richtschwerts sowie ebenfalls den Initialen L. S. B. erhalten.

Im Rahmen der Baumaßnahmen diente das Haus als Leihobjekt für die Ausbildung von Restauratoren am Fortbildungszentrum für Handwerk und Denkmalpflege e. V. Seit dem Jahr 2003 hat hier die Görlitzer Jugendbauhütte ihren Sitz.

Budynek należy do niewielkiej grupy domów Görlitz wybudowanych z muru pruskiego. Z 1433 r. pochodzi pierwsza wzmianka o tym miejscu, zwanym wówczas „Folwerk Augustina”. Kaci mieszkańcy, razem z woźnymi sądowymi, żyli w obrębie murów miasta do roku 1571. Jednak później przeprowadzili się za Finstertor. Tam, z krótką przerwą, mieszkali już stale. W 1586 r. w dawnym gościńcu folwarku Augustina został wybudowany nowy przytułek dla nieuleczalnie chorych (na dżumę). O dalszych losach budynku nic nie wiadomo.

Od strony ulicy można odczytać napis „1666 L.S.B.” (Lorenz Strassburger – był to najślawniejszy kat Görlitz). Od strony dziedzińca na budynku znajduje się tablica z datą 1676, mieczem i inicjałami LSB.

Poprzez swój charakter i strukturę dom służy jako obiekt szkoleniowy dla restauratorów z Centrum Kształcenia Zawodowego Rzemieślników i Restauratorów Zabytków. Od roku 2003 mają tu siedzibę młodzieżowe warsztaty budowlane.

Finstertorstraße 8

16

10:00 - 18:00. Kaffee und Kuchen; Handwerk zum Mitmachen: Holz- und Metallbearbeitung, Lehmbau; Musik von Marc Winkler und Ferdinand Büchner

10:00 - 18:00. Kawa i ciasto; warsztaty rzemieślnicze do spróbowania: obróbka drewna i metalu, budownictwo z gliny; muzyka w wykonaniu Marca Winklera i Ferdinanda Büchnera.

NIKOLAIKIRCHE UND NIKOLAIKIRCHHOF | KOŚCIÓŁ ŚW. MIKOŁAJA/ CMENTARZ ŚW. MIKOŁAJA

Wohl schon im 12. Jahrhundert existierte am heutigen Standort ein Kirchenbau, der namensgebend für die umliegende Nikolaivorstadt war.

Die Grundsteinlegung für die dreischiffige, spätgotische Hallenkirche erfolgte 1452. Durch die zeitgleiche Bautätigkeit an der Peterskirche kam das Vorhaben jedoch nur schleppend voran und konnte erst im späten 16. Jahrhundert endgültig abgeschlossen werden. Den hohen bildhauerischen Anspruch der Erbauungszeit zeigt besonders das Südportal von 1517 mit einem gut gearbeiteten Kreuzigungsrelief, das von Skulpturen des hl. Nikolaus und der hl. Katharina flankiert wird. Nach Beschädigungen im Dreißigjährigen Krieg wurde die Kirche erneut beim Stadtbrand von 1717 ein Opfer der Flammen.

Danach wurde das spätgotische Gewölbe durch eine bemalte Flachdecke mit perspektivischen Architekturdarstellungen ersetzt.

1925/26 erfolgte die Umgestaltung zu einer Gedächtnisstätte im Stil des Expressionismus für die evangelischen Gefallenen des Ersten Weltkriegs. Den Auftrag hierzu erhielt Martin Elsässer, der Leitende Direktor der Kunstgewerbeschule Köln.

Aus dieser Bauphase stammen u. a. die Pfeiler mit sternenförmigem Grundriss, die gotisierenden Gewölbe und die Westempore mit den beeindruckenden Skulpturen einer Trauernden

und eines erschöpften Kriegers von Hans Wissel. Die nuanciert abgestufte Farbgestaltung hat sich an der Empore und vereinfacht auch an den Pfeilern erhalten.

Wohl schon im 12. Jahrhundert angelegt und um 1305 erstmals erwähnt, blieb der Nikolaikirchhof bis in die Mitte des 19. Jahrhunderts die größte und wichtigste Beerdigungsstätte von Görlitz. Mit der Eröffnung des Städtischen Friedhofs 1847 fanden Bestattungen fortan nur noch in Ausnahmefällen dort statt. Da der Gottesacker nach seiner Schließung jedoch mit seiner Grabmal- und Bausubstanz weitgehend erhalten blieb, ist er ein äußerst seltenes und beredtes Zeugnis städtischer Sepulkralkultur der Zeit von 1600 bis 1850. Mehr als 800 Grabmale und Epitaphe spiegeln den stilistischen Wandel vom Manierismus über den Barock bis hin zu Klassizismus, Romantik und Historismus wider.

Nicht zuletzt wegen seines großen Bestands an Grufthäusern zählt der Nikolaikirchhof zu den herausragenden Friedhofsdenkmälern. Sie wurden vom frühen 17. bis zur Mitte des 18. Jahrhunderts errichtet. Neben prächtigen Grabmalen sind in einigen der Mausoleen noch die dekorativen Ausmalungen der Erbauungszeit erhalten.

Zapewne już w XII w. istniał w tym miejscu kościół, którego patron użył imienia także nazwie całej otaczającej świątynię dzielnicy – Przedmieściu Mikołajskiemu. Ten wczesny kościół był przez długi czas główną świątynią Görlitz, aby w późnym średniowieczu przekazać tę funkcję kościołowi św. Piotra i Pawła. Kamień węgielny tego trójnawowego, późnogotyckiego kościoła halowego położono w 1452 r. Jednak z powodu prowadzonych w tym samym czasie prac budowlanych przy kościele św. Piotra i Pawła, wznoszenie kościoła św. Mikołaja można było ukończyć definitywnie w końcu XVI w. Wysokie aspiracje artystyczne mieszczań z okresu powstawania świątyni widać szczególnie w portalu południowym (1517) z dobrze opracowaną płaskorzeźbą Ukrzyżowania otoczoną rzeźbami św. Mikołaja i św. Katarzyny. Po uszkodzeniach będących następstwem wojny trzydziestoletniej, budynek padł w 1717 r. ofiarą ognia trawiącego całe miasto. W tym czasie późnogotyckie sklepienie zostało zastąpione płaskim sufitem z namalowanymi na nim perspektywicznymi przedstawieniami architektury. W latach 1925–26 dokonano przekształcenia świątyni w utrzymanie w stylu ekspresjonistycznym miejsce upamiętniające ewangelickich poległych w I Wojnie Światowej. Przeformowania dokonał Martin Elsässer, dyrektor Szkoły Rzemiosła Artystycznego w Kolonii.

Z tego okresu pochodzą m.in. filary o przekroju gwiaździstym, gotyzujące sklepienie i empora zachodnia ze wspaniałymi rzeźbami żałobnika i wyczerpanego wojownika dłuta Hansa Wissela. Pełna niuansów kolorystyka zachowała się na emporze i w uproszczonej formie na filarach. Kilka osie polichromii zrekonstruowano już na ścianie północnej. Zapewne założony już w XII w. a wymieniony po raz pierwszy w 1305 r., cmentarz św. Mikołaja był do połowy XIX w. największym i najważniejszym cmentarzem Görlitz. Od momentu otwarcia Cmentarza Komunalnego (1847) pogrzeby odbywały się tu tylko wyjątkowo. Jako że po zamknięciu nekropolii zachowały się na niej groby i grobowce, jest ona przez to wyjątkowo rzadkim i wymownym przykładem miejskiej kultury sepulkralnej okresu od 1600 r. do 1850. Groby i epitafia, w liczbie przekraczającej 800 sztuk, odzwierciedlają zmieniające się style: od manieryzmu poprzez barok do klasycyzmu, romantyzmu i historycyzmu. Przedstawiają zmienną religijność i nadzieję na życie po życiu bogatych mieszczań Görlitz, ich wyidealizowane obrazy oraz potrzebę reprezentacji również po śmierci. Mikołaja zalicza się do czołowych zabytków cmentarnych. Mauzolea budowano tu od początków XVII w. do połowy XVIII w. Zachowały się w nich, obok wspaniałych grobowców, także dekoracyjne malowidła z okresu powstania budowli.

HEILIGES GRAB | ŚWIĘTY GRÓB

Der Entstehung der Anlage ging eine Pilgerfahrt des Patriziers Georg Emmerich nach Jerusalem voraus, wo er 1465 zum Ritter des Heiligen Grabes geschlagen wurde. Nach seiner Rückkehr initiierte er den Bau einer Nachahmung des Heiligen Grabes im maurisch-romanischen Mischstil an einer Stelle, an der sich schon im 14. Jahrhundert eine Andachtsstätte mit einem Kreuzweg befand.

Die Grabkapelle enthält zwei Räume. In der hinteren Kammer ist das Grab in Form einer Steinbank nachgebildet. Gegenüber erhebt sich die Doppelkapelle des Heiligen Kreuzes, mit deren Bau 1481 begonnen wurde. Sie wird von einem überschlanken Dachreiter bekrönt, der zu den merkwürdigsten Bauteilen in Görlitz gehört. Ober- und Unterkapelle besitzen aufwändige Netzgewölbe im Stil der Spätgotik. Hier findet sich eine Anhäufung von Symbolen, die den Leidensweg Christi verdeutlichen. Kreisrunde Vertiefungen im Fußboden der Oberkapelle als Standort für die drei Kreuze, eine Blutrinne und eine künstlich ausgeführte Mauerspalte sind Teil dieser Gesamtinszenierung.

Bezeichnungen wie „Jüngerwiese“, „Kidrontal“ und „Ölberggarten“ machen deutlich, wie sehr die damaligen Zeitgenossen die Anlage als religiöses Gesamtkunstwerk verstanden haben.

Historia obiektu zaczyna się od pielgrzymki patrycjusza Georga Emmericha do Jerozolimy, gdzie w 1465 r. został on Rycerzem Grobu Św.

Po powrocie rozpoczął budowę jego kopii. Utrzymany jest on w stylu mieszanym (mauretańskim i romańskim) a stoi w miejscu, w którym już w XIV w. znajdowało się przeznaczone do refleksji miejsce z drogą krzyżową.

Kaplica Grobu składa się z dwóch części – w drugiej z nich znajduje się Grób o formie ławy kamiennej. Naprzeciw stoi podwójna kaplica. Jej budowę rozpoczęto w 1481 r. Jest ona zwieńczona bardzo wąskimi sygnaturkami, które należą do najciekawszych elementów budowlanych w Görlitz.

Okrągłe wgłębienie w posadzce kaplicy górnej, miejsce trzech krzyży, rynna na krew i sztucznie wykonane rysy w murze są częścią ogólnej inscenizacji. Świadczy o tym „Jüngerwiese” (tzw. Łąka Apostołów), „Kidrontal” (Dolina Cedronu), „Ölberggarten” (Ogród Oliwny). Dzięki temu miejscu możemy uzmysłować sobie, jak duże znaczenie dla ludzi dawnych czasów miało położenie obiektu rozumianego jako religijna kompozycja artystyczna.

NIEDERHOF | DWÓR DOLNY

In einer Senke im Bereich des früheren Groß-Biesnitz befindet sich eines der letzten erhaltenen Hofgüter im Görlitzer Stadtgebiet. Die als Niederhof bezeichnete Dreiseitenanlage gehörte zum Gesamtkomplex des Loen-schen Guts. Ein besonderes Augenmerk verdient das Haupthaus aus dem 18. Jahrhundert, welches das Gebäudeensemble nach Norden abschließt. Die Ostseite dieses Wohnstallhauses ist im Erdgeschoss in Umgebindebauweise errichtet worden. Reste der Stützenkonstruktion, Umgebindeständer und Rähm sind teilweise noch sichtbar. Ehemals von Mauern verdeckt befindet sich im Umgebindeteil die Blockstube. Nach Westen schließt sich im Erdgeschoss der Stallteil in Massivbauweise an. Das Obergeschoss ist hier in Stockwerkbauweise konstruiert. Über die Gesamtlänge des Massivteils erstreckt sich eine Pawlatsche. Ein zweiseitiges Krüppelwalmdach schließt das Gebäude ab. Ein Riegel aus zwei miteinander verbundenen Gebäuden begrenzt die Anlage im Westen. Sein Nordteil besteht aus einem zweigeschossigen Wohnstallhaus mit einem Außenzugang zum Obergeschoss und einem schmiedeeisernen Austritt. Wahrscheinlich befand sich hier ebenfalls eine Pawlatsche. Das dortige Erdgeschoss wurde als Durchfahrt und Remise genutzt. Im mittleren Bereich war wahrscheinlich ein Pferdestall untergebracht. An ihn schließt das ehemalige Stall- und Speichergebäude an, das heute einen Waldorfkindergarten beherbergt. Ein eingeschossiges Lagerhaus für landwirtschaftliche Geräte und

Maschinen flankiert südlich den Hof. Idyllisch umgeben Garten- und Wiesenflächen das Anwesen.

W obniżeniu obszaru przy dawnym Groß-Biesnitz znajduje się jeden z ostatnich zachowanych folwarków należących do terenu miasta Görlitz. Nazywany Dolnym Dworem, trzyczęściowy kompleks należał kiedyś do zespołu majątku z Loen. Na szczególną uwagę zasługuje budynek główny pochodzący z XVIII w., który zamyka całość od strony północnej. Wschodnia strona tej chyży jest zbudowana na parterze w sposób przysłupowo-zrębowy. Resztki konstrukcji nośnej, słupki i oczepek, są jeszcze częściowo widoczne. W części przysłupowej znajduje się izba wieńcowa, dawniej zaślonyta murem. Od strony zachodniej parter przylega do stodoły masywną konstrukcją. Piętro ponad stodołą wzniesiono za pomocą muru pruskiego. Ponad nią wznosi się przejście. Budynek zamyka od góry dwustronny dach naczółkowo-półszczytowy. Kompleks połączonych ze sobą budynków zamyka zespół od zachodu. Jego północna część składa się z dwupiętrowej chyży z zewnętrznym wejściem na piętro i żelaznym występem. Najprawdopodobniej znajdowało się tu także przejście. Parteru używano jako przejazdu i remizy. W środkowej części mogła znajdować się stajnia. Do niej przylega budynek stodoły i spichlerza, w którym obecnie znajduje się przedszkole waldorfskie. Parterowy magazyn narzędzi i maszyn rolniczych zamyka dziedziniec o południa. Kompleks otaczają idylliczne ogrody i łąki.

Kastanienallee 16

19

13:00 - 17:00. Es wird die Blockstube gezeigt; Hofführungen werden nach Bedarf angeboten; Hoffest mit vielen Attraktionen.

13:00–17:00. Prezentowana jest izba zrębowa, w razie zainteresowania organizowane będą oprowadzenia po dworze; festyn dworski z licznymi atrakcjami.

PFARRHOF TAUCHRITZ | PLEBANIA TAUCHRITZ

Pfarrhöfe bildeten bis weit ins 19. Jahrhundert hinein die Existenzgrundlage des Pfarrers und seiner Familie. Zuwendungen in Form von Geld- und Naturalabgaben waren nur in geringem Maß üblich; Gehaltszahlungen reichten zum Leben nicht aus.

Schriftliche Zeugnisse über die Baugeschichte des Tauchritzer Pfarrhofs sind nicht bekannt, er wurde aber augenscheinlich im zweiten Viertel des 19. Jahrhunderts errichtet. Das dreigeschossige Wohnhaus besitzt eine klassizistische Fassade mit einer Putzquaderung. Das Krüppelwalmdach ist mit Fledermausgauben besetzt. Sehr ähnlich ist die Scheune gestaltet, die sich direkt hinter dem Wohnhaus befindet. Unverputzte Wandbereiche lassen verschiedene Baumaterialien (Bruchstein- und Ziegelmauerwerk) erkennen.

In der Diele des Pfarrhauses ist der originale Fliesenboden in kräftigen Blau- und Grautönen erhalten. Außerdem ist im Erdgeschoss die Winterkirche eingerichtet. Der Boden aus breiten Dielen und fein gearbeitete Türklinken aus der Erbauungszeit geben den schlichten Räumen eine besondere Aufwertung.

Do późnego XIX w. plebanie stanowiły podstawę egzystencji pastorów i ich rodzin. Wsparcie w postaci pieniędzy bądź produktów naturalnych były rzadko spotykane; comiesięczne wypłaty nie były wystarczające.

Świadectwa pisane dotyczące historii budowlanej plebanii w Tauchritz nie są znane. Jednak na pierwszy rzut oka wydaje się pochodzić z ok. 1840 r. Trzypiętrowy budynek mieszkalny posiada klasycystyczną fasadę z ciosami z tynku. W dachu naczółkowo-półszczytowym umieszczono okna. Podobnie wykonano stodołę, która znajduje się dokładnie za domem. Niepokryte tynkiem powierzchnie ścian pozwalają rozpoznać różnorodne materiały budowlane: kamień łamany, cegły.

W sieni plebanii zachowały się oryginalne płytki podłogowe w mocnych odcieniach niebieskiego i szarego. Na pierwszym piętrze zachowało się kilka przedmiotów wystroju, które poszerzają obraz życia na plebanii. Poza tym na pierwszym piętrze umieszczono pomieszczenie dla zimowych zgromadzeń modlitewnych. Podłogi z szerokich desek wraz z dobrze wykonanymi klamkami pochodzącymi z okresu powstania budynku nadają skromnym pomieszczeniom szczególnie charakter.

DORFKIRCHE TAUCHRITZ | KOŚCIÓŁ WIEJSKI TAUCHRITZ

Die evangelische Pfarrkirche wurde 1686 nach dem Brand des Vorgängerbaus, der vermutlich vor 1380 entstanden war, errichtet. Der verputzte Bruchsteinbau wurde als schlichte turmlose Saalkirche mit einer an die Apsis anschließenden Sakristei ausgeführt. Der Anbau der zweigeschossigen Patronatsloge an der Nordseite entstand 1750 und besitzt über den Fenstern ovale Öffnungen, zum Teil mit Butzenverglasung. Die Westseite mit dem flachbogigen Eingang ist von einfacher Gestalt. Die Innenausstattung präsentiert sich in angenehmer Schlichtheit. Ein Kanzelaltar aus dem 18. Jahrhundert wird von marmorierten Säulen und seitlichem Schnitzwerk flankiert.

Die Emporen sind an den Längsseiten zweigeschossig ausgebildet, an der Westseite befindet sich die Orgelempore. Die Patronatsloge ist mittels einer hölzernen Brüstung und vier Fenstern abgetrennt. Von besonderer Schönheit ist hier der Keramikofen im Rokokostil. Ein qualitätvoller Grabstein an der südöstlichen Kirchwand zeigt den 1685 verstorbenen Ritter von Warnsdorf in Lebensgröße.

Das äußere Erscheinungsbild der Kirche geht auf die umfangreiche Fassadenerneuerung von 2001 zurück. Der historische Quaderputz aus der Erbauungszeit wird an der Nordfassade in Form eines archaischen Fensters gezeigt.

Ewangelicki kościół parafialny powstał w 1686 r. na miejscu spalonej wcześniej świątyni. Tę wybudowano, jak się przyjmuje, przed 1380 r. Obecny kościółek, zbudowany z kamienia łamanego, jest skromnym kościołem salowym bez wieży, z zakrystią przylegającą do apsydy. Znajdujące się w części północnej, dwupoziomowe łoża patronów (powstałe w 1750 r.) posiadają nad oknami owalne otwarcia ozdobione częściowo zachowanymi witrażami. Część zachodnia kościoła, z łagodnym łukiem nad wejściem, ma bardzo prostą formę. Wnętrze świątyni zadziwia łagodną i ujmującą skromnością. Ołtarz-ambona (XVIII w.) ozdobiony jest marmurkowanymi kolumnami i rzezbami bocznymi. Empory są dwupoziomowe w dłuższych ramionach, a po ich zachodniej stronie umieszczono organy. Łoże patronów są oddzielone od reszty kościoła drewnianymi balustradami i czterema oknami. Szczególnie piękny jest rokokowy piec ceramiczny. Na południowo-wschodniej ścianie umieszczono płytę nagrobną o dużej wartości artystycznej, która przedstawia zmarłego w 1685 r. rycerza von Warnsdorfa w wymiarach naturalnych.

W roku 2001 podczas szeroko zakrojonych działań renowacyjnych odnowiono fasadę kościoła. Oryginalne otynkowanie ciosów przedstawiono na fasadzie północnej.

10:00 - 18:00

10:00 - 18:00

Kirchplatz 3a

Der Gutshof mit Herrenhaus entstand in seiner heutigen Form im Wesentlichen bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Teile des Hauptgebäudes, das auch Schloss bezeichnet wird, reichen bis ins 16. und 17. Jahrhundert zurück. Der Schlosspark entstand in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts und war in Form eines Englischen Landschaftsgarten gestaltet. Jedoch blieben aus dieser Zeit nur zwei Eichen auf der Rückfront des Herrenhauses erhalten, der weitere Baumbestand ist nicht viel älter als 60 Jahre.

Das freistehende Hauptgebäude wurde 1854 im neogotischen Stil umgestaltet. Auf der Hofseite besitzt es einen Mittelrisalit mit bekrönendem Staffelligel. Typisch neogotisch sind der Zinnengiebel und die Fialen des Risalits. Die Fensterverdachungen im Obergeschoss, zweifach abknickende

Halbrundstäbe, entsprechen ebenfalls dieser Formsprache. Auf der Parkseite befinden sich ein Turm mit Zeltdach und eine Loggia mit davor gelagerter Freitreppe.

1992/93 erfolgte die Restaurierung des Schlosses, dabei wurde das Raumgefüge wie zur Mitte des 19. Jahrhunderts weitgehend wiederhergestellt, indem Überformungen durch Ein- und Umbauten beseitigt wurden. Außerdem legte man sehr unterschiedlich bemalte Holzbal-kendecken frei.

Im 20. Jahrhundert erfuhr das Herrenhaus eine wesentliche Nutzungsänderung. Ab 1945 diente es der Unterbringung von Flüchtlingen, danach als Schule. 1953 wurde das Schloss umgebaut und bis 1985 als städtisches Feierabendheim genutzt.

HERRENHAUS | DWOREK

Obecny wygląd folwarku wraz z dworkiem kształtował się głównie do połowy XIX w. Części budynku głównego, nazywanego także zameczkiem, pochodzą z XVI i XVII w. Okoliczny park (o formie angielskiego ogrodu krajobrazowego) powstał w drugiej połowie XIX w. Z tego okresu zachowały się tylko dwa dęby z tyłu frontu dworku. Pozostały drzewostan nie ma więcej niż 60 lat.

Wolnostojący budynek główny został w 1854 r. przearanżowany w stylu neogotyckim. Od strony dziedzińca posiada ryzalit środkowy zwieńczony szczytem schodkowym. Typowy dla neogotyku jest ostro zakończony szczyt oraz fiala ryzalitu. Zadaszenia okien na piętrach, podwójnie załamane półwałki, należą do tego samego stylu. Od strony parku znajduje się

wieża z dachem namiotowym oraz loggia z zewnętrznymi schodami.

W latach 1992-1993 przeprowadzono renowację zameczku, podczas której przywrócono większości pomieszczeń ich XIX-wieczny wygląd, który zanikł w trakcie wcześniejszych prac przeprowadzonych w budynku. Ponadto pozostawiono odkryte malowane drewniane sufity belkowe.

W XX w. dokonano istotnej zmiany w użytkowaniu zabytku – w 1945 r. służył jako schronienie dla uciekinierów, następnie jako szkoła. W 1953 r. dworek przebudowano na dom starców.

GOLDENES KREUZ | POD ŻŁOTYM KRZYŻEM

Nach dem großen Stadtbrand von 1717 gehörte das Haus zu den ersten, die wieder in Stand gesetzt wurden. Im Keller ist ein katakombenartiger, in Fels gehauener Raum eines Vorgängerbaus erhalten. Das Barockhaus ist in acht Fensterachsen gegliedert. Die mittleren vier sind zu einem von zwei schlichten Lisenen gerahmten Risalit vereint. Bekrönt wird dieser von einem vierachsigen Zwerchhaus. Das Zentrum der Fassade dominiert ein Portal, das von ionischen Pilastern flankiert wird. Im gesprengten Portalgiebel befindet sich eine mit einer Krone versehene Rundkartusche, die ein vergoldetes Malteserkreuz trägt. Es diente als Hauszeichen für das früher auch unter dem Namen Goldenes Kreuz bekannte Gebäude. Es ist belegt, dass es hier im 17. Jahrhundert einen Gasthof gab und dass 1850 im Erdgeschoss ein Laden eingerichtet wurde. Damals waren hier auch unterschiedliche Gewerke angesiedelt. Der Parochialverband Görlitz-Moys erwarb das Haus 1926 mit der Absicht, ein evangelisches Jugendhaus einzurichten. Dafür wurde der Grundriss durch den Architekten Gerhard Röhr entscheidend verändert. Er baute auch das Dachgeschoss aus, behielt aber die Fassadengliederung bei. Die Eingangshalle zeigt ein hohes Kreuzgratgewölbe und einen ein-drucksvollen Treppenaufgang mit einer Brüstung aus gedrehten, weiß lackierten Barockdocken aus Holz. In einigen Räumen sind auch heute noch Stuckdecken vorhanden.

Po pożarze miasta w 1717 r. budynek znalazł się w posiadaniu osób, które jako pierwsze w nim zamieszkały. W piwnicach zachowało się katakumbopodobne, zbudowane z ułożonych na sobie kamieni, pomieszczenie, pochodzące jeszcze z wcześniej wybudowanego tu budynku.

Dom jest rozczłonkowany na osiem linii okiennych. Cztery środkowe połączone zostały w jeden ryzalit, który obramowują dwie wąskie lizeny. Dom jest także ukoronowany czteroczęściową facjatą. W centrum fasady dominuje portal otoczony jońskimi pilastrami. W przerwanym szczycie portalu znajduje się okrągły kartusz zwieńczony koroną, w którym umieszczono złożony krzyż maltański. Był to kiedyś znak rozpoznawczy domu, nazywanego „Pod Żłotym Krzyżem”. Jest pewne, że w XVII w. znajdował się tu gościniec, oraz że w 1850 r. wybudowano na parterze pomieszczenia sklepowe. Osiedlali się tu różnorodni rzemieślnicy. Parafia Görlitz – Moys zakupiła ten dom (1926 r.) i zamierzała utworzyć w nim ewangelicki dom młodzieży. W tym celu architekt Gerhard Röhr zmienił strukturę wewnętrzną budynku. Zaprojektował też poddasze, nie zmieniając jednak wyglądu fasady. Hall wejściowy posiada wysokie sklepienie krzyżowe i, robiące duże wrażenie, barokowe schody z balustradą (wykonaną z toczonego drewna polakierowanego na biało) oraz drewnianymi tralkami. W niektórych pomieszczeniach zachowały się stiuki sufitów.

STADTMISSION | MISJA MIEJSKA

Nach dem Stadtbrand von 1717, der sämtliche Häuser in der damaligen Langengasse zerstört hatte, ließ der Oberamtsadvokat Wolf Albrecht Schultz auf dem ursprünglich zwei Grundstücke umfassenden Flurstück der heutigen Langenstraße 43 sein neues Haus errichten. Mit dem hervorgehobenen Mittelrisalit, dem mit Kartuschen als Beletage ausgezeichneten ersten Obergeschoss, dem breiten Giebel und den genuteten Ecklisenen wurde es im barocken Stil erbaut. Wegen der Ecklage besitzt das Haus zwei Schauseiten, wobei die Ansicht zur Fleischerstraße weniger aufwändig gestaltet wurde. Nach dem Tod des Bauherren 1751 erbt sein Neffe, der Beamte und Zeichner Johann Gottfried Schultz (1734-1819) das Haus. Seine zahlreichen Zeichnungen, in denen er die Bau- und Kunstdenkmäler von Görlitz und der Oberlausitz festhielt, sind bis heute von großer kulturgeschichtlicher Bedeutung. Der bis heute gebräuchliche Eigenname des Hauses geht auf Karl Gottlob Anton zurück, der hier von 1784 bis zu seinem Tod 1818 lebte. Anton war neben seiner Tätigkeit als Jurist Mitbegründer der seit 1779 bestehenden Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften. Nach zahlreichen weiteren Besitzerwechseln erwarb um 1900 die Stadtmission das Gebäude und nutzte es fortan für verschiedene karitative Zwecke. Aufgrund des schon ursprünglich mit zwei Stockwerken ausgebauten Mansarddaches ist das Innere des Hauses von erstaunlicher Geräumigkeit. In den zahlreichen Räumen befinden sich neben einem Saal auch Büros sowie Zimmer unter anderem auch für Jakobspilger.

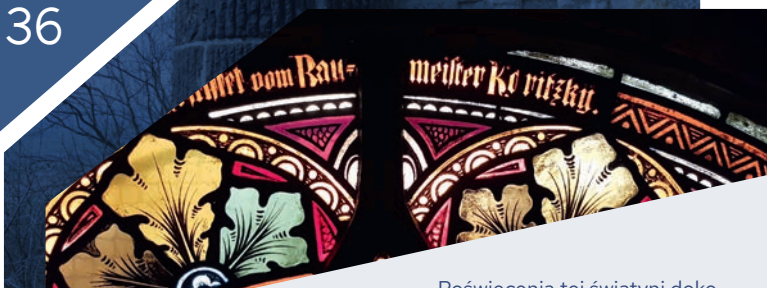
Po pożarze miasta w 1717r., który zniszczył wszystkie domy dawnej ulicy Langengasse, starszy adwokat urzędowy Wolf Albrecht Schultz zbudował swój nowy dom na gruncie byłych dwóch posesji obecnie Langenstraße 43. Dom zbudowano w stylu barokowym z uwypuklonym ryzalitem środkowym, piętrem podkreślonym kartuszami jako beletage, szeroką ścianą szczytową i wpustowymi lizenami narożnymi. Ze względu na zlokalizowanie na rogu, dom posiada dwa fronty, przy czym wykończenie frontu od ulicy Fleischerstraße jest mniej wystawne. Po śmierci mocodawcy w 1751r. jego bratanek odziedziczył ten dom, urzędnik i rysownik Johann Gottfried Schultz (1734-1819). Jego liczne rysunki, na których uwiecznił zabytki architektoniczne i kultury miasta Görlitz i Górnych Łużyc, posiadają do dzisiaj znaczną wymowę kulturalno historyczną. Do dziś używana nazwa własna kamienicy odnosi się do Karola Gottloba Antona, który mieszkał tu od 1784r. aż do śmierci w 1818r. Anton, który trudnił się jako prawnik był współzałożycielem Górnołużyckiego Stowarzyszenia Nauk założonego w 1779r. Po kolejnych zmianach właścicieli Misja Miejska nabyła w 1900r. budynek, który od tej pory przeznaczony był na różne cele charytatywne. Ze względu na wcześniejszą rozbudowę dachu mansardowego o dwa piętra, wewnątrz domu jest zadziwiająco przestronne. W licznych pomieszczeniach znajdują się oprócz sali także biura oraz pokoje dla pielgrzymów między innymi szlaku Jakuba.

Langenstraße 43

24

11:00 – 18:00 Uhr. Führungen durch die Räumlichkeiten sowie Kaffee und Kuchen werden angeboten.

11:00 - 18:00. Oferowane są oprowadzenia (w j. niemieckim) po pomieszczeniach, a także kawa i ciasto.

LUTHERKIRCHE | KOŚCIÓŁ LUTRA

Die Einweihung des Sakralbaus erfolgte nach nur zweieinhalbjähriger Bauzeit im Mai 1901. Der neoromantische Zentralbau des Elberfelder Architekten Arno Fritsche wurde auf dem Drachenfels in Klinkerbauweise ausgeführt. Besuchern präsentiert sich ein interessantes Architekturgefüge und ein beeindruckendes Raumerlebnis. Ein mächtiges Oktogon mit vier kurzen Kreuzarmen wird von einem ca. 60 m hohen Mittelturm überhöht. Kleinere Türme steigen aus den Kreuzwinkeln auf und nehmen die Emporentreppen auf. Das imposante Südwestportal betont die Hauptschauseite zum Lutherplatz. Der Innenraum weist noch die gesamte historistische Ausmalung auf, wie z. B. vielfältige Ornamentbänder entlang der Gewölberippen und Wände. Der östliche Kreuzarm mit drei farbigen Rundfenstern ist dem kraftvoll gestalteten Altar vorbehalten. Dieser, die Kanzel und der Taufstein sind aus Terrakotta und Kalkstein. Die großen Farbglasfenster über der Süd- und Nordempore beeindrucken den Betrachter ebenso wie die Wandgemälde, das hölzerne Lesepult oder die Statuen der Evangelisten. Das bronzene Lutherdenkmal im Bereich der Freitreppe, geschaffen von Ernst Rietschel aus Dresden, wurde 1904 erstmals enthüllt und 1942 im Krieg eingeschmolzen. Die heutige Statue ist ein Abguss der Originalform und wurde 1983 aufgestellt.

Poświęcenia tej świątyni dokonano w maju 1901 r. po trwającej tylko dwa i pół roku budowie. Jest to ceglany, neoromański kościół centralny, powstały wg projektów drezdeńskiego architekta Arno Fritschego, leżący na tzw. „Smoczym Kamieniu”. Zwiedzający mogą podziwiać interesującą kompozycję architektoniczną oraz wywierające duże wrażenie wnętrze. Kościół postawiony jest na planie olbrzymiego oktagonu z czterema krótkimi ramionami transeptu; nad centrum wznosi się ok. 60-metrowa wieża. W kątach pomiędzy ramionami umiejscowione są małe wieżyczki ze schodami prowadzącymi do empory. Imponujący portal zachodni akcentuje dodatkowo główną część kościoła, wychodzącą na plac Lutra. Wnętrze posiada oryginalne malowidła, np. zróżnicowane ciągi ornamentów zdobiących żebra sklepień oraz ściany. We wschodnim ramieniu transeptu znajdują się trzy kolorowe okna; tu też stoi potężny ołtarz, który podobnie jak ambona i chrzcielnica, zrobiony jest z terakoty i wapienia. Olbrzymie okno ponad południową i północną emporą, wywiera duże wrażenie. Również malarstwo ścienne, drewniany pulpit czy rzeźby przedstawiające ewangelistów warte są uwagi. Przy schodach zewnętrznych stoi pomnik Lutra z brązu. Odślonięto go w 1904 r. Podczas II wojny światowej został przetopiony na amunicję (1942 r.). Obecnie stojący (od roku 1983) jest repliką wykonaną z oryginalnych form.

DORFKIRCHE LUDWIGSDORF | KOŚCIÓŁ WIEJSKI LUDWIGSDORF

Die der Jungfrau Maria und der heiligen Katharina geweihte Kirche wurde noch vor 1200 erbaut und ist seit der Eingemeindung von Ludwigsdorf nach Görlitz die älteste Kirche der Stadt. Der Dachstuhl konnte in die 1190er Jahre datiert werden und ist nahezu vollständig erhalten. Bereits 1346 gehörte sie zum Erzpriesterstuhl Görlitz. Es handelt sich um eine romanische Saalkirche mit Chorturm.

Im Chorraum selbst sind zwei Taufbecken erhalten, von denen das ältere aus spätgotischer Zeit stammt und nachträglich mit der Jahreszahl 1744 versehen wurde.

Über eine Treppe im Triumphbogen gelangt man zu der mit Schnitzwerk verzierten Kanzel. Deren Korb stammt aus der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts, der Schaldeckel wurde um 1730 hinzugefügt. Eine Orgel mit zinnernen Pfeifen auf der Empore an der Westseite wurde 1872 von der Orgelbaufirma Schlag und Söhne aus Schweidnitz in Schlesien hergestellt.

1981 fand man an der Südseite ein in der Mitte des 19. Jahrhunderts vermauertes Spitzbogenportal mit gut gearbeitetem plastischen Schmuck. Es stammt aus der Übergangszeit von der Romanik zur Gotik.

Kościół pod wezwaniem NMP i św. Katarzyny został wybudowany najprawdopodobniej jeszcze przed rokiem 1200. i jest od chwili przyłączenia Ludwigsdorf do Görlitz najstarszym kościołem miasta. Zachowany w stanie nie-naruszonym więzar dachu może pochodzić z końca XII w. Od 1346 r. należał do arcybiskupstwa. Jest to romańska budowla halowa z wieżą nad chórem.

W przestrzeni chóru zachowały się dwie chrzcielnice, z których starsza, późnogotycka, posiada dodatkowo inskrypcję z datą 1744. Nad schodami, w łuku triumfalnym, umieszczono bogato zdobioną ambonę pochodzącą z drugiej połowy XVII w. Jej korpus pochodzi z drugiej połowy XVII w., baldachim umieszczono ok. 1730 r. Znajdujące się w zachodniej części empory organy z cynowymi piszczalkami zostały zbudowane w 1875 r. przez świdnicką firmę „Schlag und Söhne”.

W 1981 r. odkryto w południowej części kościoła zamurowany w XIX w. gotycki portal ostrołukowy z wartościowymi elementami dekoracyjnymi. Pochodzi on z okresu przechodzenia w styl gotycki.

12:00 - 17:00

12:00 - 17:00

Neißetalstraße 59

Beschreibung des Hofes

Nach dem Tod des am 28. April 1906 verstorbenen Bauergutsbesitzer Karl August Sonntag zu Nieder-Ludwigsdorf wurde der „Niederhof“ („Bauergut Nr. 27“, auch „Karlhof“) im Juli 1906 von den Erben an den Gutsbesitzer Oswald Schneider aus Ober-Ludwigsdorf verkauft. Von den vier Teilen des Hofes ist vermutlich das im Westen zur Neiße-etalstraße hin gelegene Stallgebäude das älteste. Untersuchungen haben 1785 bis 1788 als Baudatum ergeben. Es hat also auf jeden Fall die Wirren der napoleonischen Kriege miterlebt. Das zweitälteste dürfte das südlich gelegene Stallgebäude sein. Dort befindet sich noch eine Markierung aus den 1840er Jahren.

Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde für Umsiedler eine Wohnung eingebaut. Über den Stall im Osten (ursprünglich wahrscheinlich eine Scheune mit drei Tennen) ist wenig bekannt; die Grundstruktur ist aus dem 19. Jahrhundert. In den 1970er Jahren geriet das im Oberstock gelagerte Heu durch Funkenflug in Brand. Ab 1953 wurde der Hof von der LPG „Einheit“ genutzt. Das Nordgebäude besteht eigentlich aus zwei Teilen: Westlich das Wohngebäude und daran anschließend das Stallgebäude. Das Wohngebäude hat durch Karl August Sommer 1877 eine herrenhausartige Umgestaltung mit einem dreiachsigen Risalit erhalten.

Das Raumangebot möchte vielfältig genutzt werden!

Der ehemalige Kuhstall wird in einen Veranstaltungssaal umgebaut. Dieser umfasst eine ca. 80 m² große Tanzfläche, eine Bühne mit ca. 20 m², ein DJ Pult und eine Bedientecke. Ein angrenzender Raum – früher war es der Milchraum – wird zur Garderobe umfunktioniert und ist über eine kleine Stufe vom Stall aus direkt zu erreichen. Dort findet sich auch der Sanitärbereich. Der Veranstaltungssaal kann ab Mitte 2027 angemietet werden. Vorstellbar sind dort Tanzfeste, Schauspiel, Theater, Vorträge, Musikveranstaltungen, Familienfeiern und Kino. Die Künstler können über ein Tor hinter der Bühne ihre Gerätschaften in den Veranstaltungssaal hineinbringen. Der begrünte Innenhof kann auch (mit-)genutzt werden für Feste unter freiem Himmel, Sommerkino, Märkte etc.

Im Wohntrakt entsteht eine Einheit im EG zur geselligen Nutzung z.B. durch Vereine mit einem „Arno-Schmidt-Stübchen“ und kleiner Bibliothek. Im 1.OG wird eine Wohnungseinheit errichtet.

KARLHOF | KARLHOF

Opis majątku rolnego

Po śmierci Karla Augusta Sonntaga, właściciela majątku rolnego z Sehr Nieder-Ludwigsdorf, który zmarł 28 kwietnia 1906 r., „Niederhof” („majątek rolny nr 27”, zwany również „Karlhof”) został w lipcu 1906 r. sprzedany przez spadkobierców Oswaldowi Schneiderowi, właścicielowi majątku ziemskiego z Ober-Ludwigsdorfu. Spośród czterech części gospodarstwa najstarszym budynkiem jest prawdopodobnie stajnia usytuowana od strony zachodniej wzdłuż ulicy Neißetalstraße. Badania wykazały, że wybudowano ją w latach 1785–1788. Z pewnością była więc świadkiem zawirowań wojen napoleońskich. Drugim najstarszym budynkiem jest prawdopodobnie stajnia położona po stronie południowej. Znajduje się jeszcze na niej oznaczenie z lat 40. XIX wieku.

Po II wojnie światowej wybudowano tu mieszkanie dla przesiedleńców. Niewiele wiadomo o stajni w części wschodniej (pierwotnie prawdopodobnie była to stodoła z trzema klepiskami; jej zasadnicza konstrukcja pochodzi z XIX wieku. W latach 70. XX wieku przechowywane na poddaszu siano

zapaliło się od iskry. Od 1953 roku gospodarstwo było użytkowane przez spółdzielnię rolniczą LPG „Einheit”.

Budynek po stronie północnej składa się w zasadzie z dwóch części: po stronie zachodniej znajduje się budynek mieszkalny, do którego przylega stajnia. Karl August Sommer przebudował go w 1877 roku na wzór dworku z trójosiowym ryzalitem.

Przestrzeń oferująca wiele możliwości!

Dawna obora zostanie przekształcona w salę widowiskową. Znajdzie się w niej parkiet taneczny o powierzchni ok. 80 m², scena o powierzchni ok. 20 m², stanowisko DJ-a oraz kontuar. Sąsiednie pomieszczenie – dawna mleczarnia – zostanie przekształcone w szatnię i będzie dostępne bezpośrednio z obory. Znajdzie się w nim również część sanitarna.

Sala widowiskowa będzie dostępna do wynajęcia od połowy 2027 roku. Będzie można w niej organizować imprezy taneczne, przedstawienia teatralne, wykłady, wydarzenia muzyczne, uroczystości rodzinne oraz pokazy filmowe. Techniczne wejście znajdujące się za sceną zapewni dostęp do sali widowiskowej dla artystów i ekip technicznych.

Zazieleniony dziedziniec będzie można wykorzystywać do organizacji imprez na świeżym powietrzu, letniego kina, targów itp.

W części mieszkalnej na parterze powstaną przestrzeń przeznaczona do spotkań towarzyskich, np. dla stowarzyszeń, z „Izbą im. Arno Schmidta” i małą biblioteką. Na pierwszym piętrze powstanie lokal mieszkalny.

10:00 – 18:00, 11:00, 13:00, 17:00 zwiedzanie z przewodnikiem lokalu mieszkalnego w budynku południowym, 14:00–15:00 zajęcia taneczne NIA dla dorosłych z możliwością udziału na dziedzińcu, 15:00–18:00 Contact Improvisation dla dorosłych z możliwością udziału na dziedzińcu

BIBLISCHES HAUS | DOM BIBLIJNY

1570 wurde dieses Gebäude, das als eines der bedeutendsten deutschen Bürgerhäuser aus der Renaissancezeit gilt, von der Familie Heinze errichtet. Diese stammte aus Weimar und war u. a. im lukrativen Waidhandel tätig. Namensgebend stellen die straßenseitigen Fassadenreliefs Szenen aus dem Alten und aus dem Neuen Testament dar.

Der ehemals vorhandene Giebel fiel 1726 einem Stadtbrand zum Opfer. An der hofseitigen Fassade haben sich Reste einer Sgraffitogestaltung erhalten.

Im Inneren zeigt das Biblische Haus typische Hallenhausstrukturen, dabei ist die schmale Zentralhalle von besonderer Schönheit. Ein prächtiger Renaissancesaal mit einer Holzbalkendecke befindet sich im ersten Zwischengeschoss. Die Deckenbalken sind ungewöhnlich dicht zueinander gelegt. Neben Akanthusranken schmücken unregelmäßig eingestreute Tierdarstellungen die Deckenfelder. Von einem Vorgängerbau stammt ein ungewöhnlicher, fast quadratischer Gewölberaum im Erdgeschoss. Dessen vier Kreuzgewölbe stützen sich in der Mitte auf einen aus Granit gefertigten Pfeiler mit achteckigem Grundriss.

Ten budynek, zaliczany do jednego z najważniejszych niemieckich domów mieszczańskich okresu renesansu, powstał w 1570 r. na zlecenie rodziny Heinze. Rodzina ta pochodziła z Weimaru i zajmowała się m.in. lukratywnym handlem urzędem barwierskim. Dom otrzymał swoją nazwę dzięki fasadzie, na której umieszczono reliefy ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu.

Portal z niszami do siedzenia, przez umieszczone w nim flankowane kolumny, kontrastuje z innymi miejskimi portalami tego typu. Wcześniej istniejący szczyt dachowy uległ zniszczeniu podczas pożaru miasta w 1726 r. Na fasadzie dziedzinka zachowały się resztki sgraffito.

Wnętrze budynku posiada strukturę charakterystyczną dla domów halowych. Szczególnie warty uwagi jest piękny hall centralny. Na pierwszym piętrze znajduje się wspianała, renesansowa sala z drewnianym sufitem, którego belki są ułożone w nietypowy sposób – bardzo blisko siebie. Sufit jest pomalowany w liście akantu i nieregularne wizerunki zwierząt. Z okresu poprzedzającego powstanie budynku w obecnej formie zachowało się pomieszczenie na parterze zbudowane na planie prawie doskonałego kwadratu. Jego sklepienia krzyżowe spoczywa na stojącej centralnie granitowej kolumnie ośmiokątnej.

BAROCKHAUS | DOM CZYNSZOWY

Die große barocke Vierflügelanlage wurde nach dem zweiten großen Stadtbrand des 18. Jahrhunderts zwischen 1726 und 1729 errichtet. Bauherr war der Leinen- und Damastkaufmann Christian Ameiß. Die neunachsige Hauptfassade ist durch Pilaster, Putzspiegel und pointiert gesetzte Fensterbekrönungen gegliedert. Gestalterischer Mittelpunkt ist das bemerkenswerte Portal mit gesprengtem Giebel und Mittelkartusche. Es wird von zwei weiblichen allegorischen Figuren in liegender Pose bekrönt. Die schlichter gestaltete Seitenfront zur Weberstraße ist in 13 Achsen geteilt, wobei die erste und letzte sowie die drei mittleren Achsen durch Pilaster akzentuiert werden. Im Innenhof des weitläufigen Handelshauses befinden sich teils offene loggienartige Umgänge. Die Decken des Erdgeschosses sind eingewölbt, die der Obergeschosse stuckiert. In Anlehnung an seinen Namen ließ der Erbauer des Hauses an einer der prächtigen Stuckdecken im ersten Obergeschoss Ameisen antragen. 1803 erwarb der Stifter der Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften Karl Gottlob Anton das Haus. Über dem Portal weist eine Tafelinschrift „In uno Museum Lusatiae superioris literariae societatis“ auf den Sitz der Gesellschaft und die Nutzung als Museum hin. Nach der Sanierung beherbergt das Gebäude wieder das Kulturhistorische Museum und die Oberlausitzische Bibliothek der Wissenschaften.

Tę czteroskrzydłową barokową budowlę zbudowano po drugim osiemnastowiecznym pożarze miasta, pomiędzy 1726 a 1729 rokiem. Właścicielem budynku był handlarz płótnem i adamaszkiem Christian Ameiß. Forma głównej fasady jest scharakteryzowana przez pilastry, prostokątne pola tynkowane i akcentowana zwieńczeniami okien. Twórczym środkiem wyrazu jest także portal z przerwany naczółkiem trójkątnym i kartuszem. Zwieńczają go dwie figury alegoryczne, przedstawiające kobiety w pozycji leżącej. Skromny front od strony Weberstraße jest podzielony na trzynaście rzędów okien, gdzie pierwszy i ostatni, jak również trzy środkowe, są zaakcentowane przez pilastry. W dziedzińcu tego obszernego domu handlowego znajdują się częściowo otwarte krużganki przypominające loggie. Sklepienia występują na parterze, natomiast na piętrach sufity zdobione są stiukami. W nawiązaniu do nazwiska właściciela znalazły się tam także przedstawienia mrówek (po niem. die Ameise). W roku 1803 budynek zakupił fundator Górnołużyckiego Stowarzyszenia Naukowego von Anton. Nad portalem umieszczono napis – In uno Museum Lusatiae superioris literariae societatis – który wskazuje na to, iż budynek był siedzibą stowarzyszenia i znajdowało się w nim muzeum. Po renowacji budynek będzie nadal wykorzystywany jako Muzeum Historyczno-Kulturalne oraz siedziba Górnołużyckiej Biblioteki Naukowej.

Neißstraße 30

29

10:00 - 18:00. Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.

10:00 - 18:00. W Dniu Otwartych Zabytków wstęp do Zbiorów wynosi 2 Euro.

NIKOLAITURM | WIEŻA MIKOŁAJA

Die erste Nennung des Nikolaiturms ist aus dem Jahre 1348 überliefert, doch es wird vermutet, dass dieser schon vorher als Teil der Stadtbefestigung existierte.

Der 45 m hohe Turm, der an manchen Stellen bis zu 2,86 m dicke Mauern besitzt, befindet sich in dem ältesten Teil der Stadt und grenzt direkt an das Nikolaiviertel. Er wurde im Zusammenhang mit einem Stadttor erbaut und war nur über die Stadtmauer und eine außen liegende Treppe begehbar. Dadurch hatte er für die Stadt eine schützende Funktion inne.

Im Jahre 1556 wird noch berichtet, der Turm sei von einem hohen, steilen Helm bekrönt. Dieser wurde nach dem Brand im Jahre 1717 jedoch durch eine barocke Haube ersetzt. Bis zum Jahre 1747 war am Turm ein großes auf Holzbretter gemaltes Kruzifix angebracht, da hier vor einer Beerdigung Trauerzüge oder auch kurz vor seiner Hinrichtung der Delinquent die Stadt verließ. So stellte der Turm in gewisser Weise auch den Schwelldpunkt zur Übertretung ins Jenseits dar. Im Jahre 1848 wurde das zum Turm gehörige Tor abgerissen, sodass der Turm Anfang des 20. Jahrhunderts seine schützende Funktion gänzlich verlor.

Seit 1969 wurde der Turm von den Görlitzer Heimatforschern e. V. genutzt. In regelmäßigen Abständen wurden Ausstellungen organisiert und die historische Sammlung der breiten Öffentlichkeit zugänglich gemacht.

Po raz pierwszy nazwa Nikolaiturm pojawia się w przekazach z roku 1348, ale podejrzewa się, że istniała ona już wcześniej jako część fortyfikacji miasta. Wysoka na 45 metrów wieża, która posiada mury grube w niektórych miejscach na 2,86 m, znajduje się w najstarszej części miasta i graniczy bezpośrednio z dzielnicą Nikolaiviertel. Została ona wybudowana w związku z bramą miejską i można było wejść na nią tylko poprzez mury miejskie i zewnętrzne schody. Poprzez to wypełniała ona dla miasta funkcję ochronną. W relacji z roku 1556 podano, że wieża została zwieńczona wysoką stromą kopułą. Po pożarze w roku 1917 kopuła ta została zastąpiona kopułą barokową.

Do roku 1747 do wieży przymocowany był duży, namalowany na drewnianych deskach krucyfiks, ponieważ orszaki żałobne przed pogrzebem jak też delikwenci na krótko przed straceniem tędy opuszczali miasto. Wieża była pewnego rodzaju progiem dla wyruszających w zaświaty. W roku 1752 wykonano dostęp do wieży z poziomu ziemi, co umożliwiałoby lepsze jej zagospodarowanie. W roku 1848 zburzono przynależną do wieży bramę, tak, że wieża na początku XX wieku utraciła całkowicie swoją funkcję ochronną. Od roku 1969 wieża użytkowana jest przez stowarzyszenie Görlitzer Heimatforschern e.V. W regularnych odstępach organizowane są wystawy udostępniające historyczne zbiory szerokiej publiczności.

Nikolaistraße

10:00 - 17:00. Die Führungen finden immer zur vollen Stunde von 10.00 - 16.00 statt und kosten: Erw. 5 €, Kinder 6 - 14 Jahre 1,50 €, die Teilnehmerzahl ist auf max. 10 Personen beschränkt.

10:00 - 17:00 Oprowadzenia po Wieży Mikołaja odbywają o pełnej godzinie i są płatne w wys. 5 Euro dla dorosłych i 1,50 Euro dla dzieci.

DREIFALTIGKEITSKIRCHE | KOŚCIÓŁ ŚW. TRÓJCY

Nach der Görlitzer Klostergründung im Jahr 1234 begannen die Franziskaner mit dem Bau ihrer 1245 geweihten Kirche, die damals noch vor den Mauern der Stadt lag. Aus dieser frühen Zeit stammen zwei Säulen mit kunstvoll geformten Kapitellen am Triumphbogen.

Zwischen 1371 und 1381 wurde diese spätromanische Apsis durch den noch erhaltenen gotischen Chor ersetzt, der das älteste Bauwerk dieser Stilepoche in Görlitz darstellt. Das aus sieben Seiten eines Zwölfecks gebildete Chorthaupt und die steilen Maßwerkfenster verleihen dem Kirchenraum eine feierliche Würde. Aus der Bauzeit des Chors stammt auch der älteste Görlitzer Grabstein in der Barbarakapelle.

Mehrere Um- und Anbauten des 15. und 16. Jahrhunderts prägen das heutige Erscheinungsbild. 1715 wurde die Kirche der Heiligen Dreifaltigkeit geweiht.

Abgesehen von der spätgotischen Gewölbeausmalung im Seitenschiff geht die heutige Wandgestaltung in vom Jugendstil beeinflussten Formen auf eine grundlegende Sanierung und Umgestaltung des Gotteshauses 1909/10 zurück.

Po założeniu w 1234 r. klasztoru franciszkanów mnisi rozpoczęli budowę poświęconego w 1245 r. i leżącego poza murami miasta kościoła. Z tego czasu zachowały się dwie kolumny łuku triumfalnego z wartościowymi artystycznie kapitelami.

W latach 1371-1381 późnoromańska apsyda została zastąpiona gotyckim chórem, który jest najstarszym przykładem gotyku w Görlitz. Chór o wielobocznym zamknięciu (7/12) i wznoszącymi się stromo maswerkowymi oknami dodaje przestrzeni kościoła uroczystej powagi. Z okresu powstawania chóru pochodzi również najstarszy nagrobek Görlitz. Znajduje się on w kaplicy św. Barbary. Obecny wygląd kościoła zawdzięczamy wielu przebudowom i dobudowom.

W 1715 r. świątynia została poświęcona Trójcy Świętej. Mimo iż malunki sklepienia w nawie bocznej pochodzą z okresu gotyckiego, obecne malunki ozdabiające nawę główną powstały pod wpływem secesji. Pochodzą one z lat 1909-10, kiedy przeprowadzono gruntowną renowację świątyni.

10:00 - 18:00.

17.00 Führung mit Pfr. Dr. Matthias Paul „Von den Anfängen bis zur Gegenwart“.

10:00 - 18:00.

0 godz. 17:00 oprowadzanie z pastorem dr. Matthiasem Paulem „Od początków do współczesności“ (w j. niemieckim).

Obermarkt

31

SCHWIBBOGENHAUS

WANDMALEREIEN |

MALOWIDŁO ŚCIENNE

Im ersten Obergeschoss des Gebäudes wurden 2010 bei Befunduntersuchungen großflächige Wandmalereien gefunden und in den Folgemonaten freigelegt und restauriert. Die Qualität des Erhaltungszustandes und die besonderen Bildnisinhalte stellen einen für Sachsen äußerst bedeutsamen Fund dar. Neben der reichen Dekorationsmalerei der Wand- und Fensterpfeiler beinhaltet die Malerei zwei große Bildnisse und zwei Personen-galerien.

Das Wandbild in der rechten Wand-nische ist eine Darstellung des Themas „Gesetz und Gnade“. Lucas Cranach d. Ä. schuf ab 1529 Zeichnungen, Grafiken und Votivtafeln mit diesem Bildthema. Schnell verbreitete sich das Bild in Deutschland im Zuge der Reformation und wurde vielfach kopiert. Zu diesen Kopien ist auch das Görlitzer Wandbild zu zählen. Der Görlitzer Maler ist unbekannt.

Die darunter befindliche Personen-galerie folgt einem Holzschnitt von Erhard Schoen, der 1531 das Werk „Die neun treuesten heidnischen Frauen“ schuf. Fünf dieser Frauenbildnisse sind mit den entsprechenden Attributen in der Görlitzer Galerie dargestellt: Admete, Arthimesia, Lucretia, Thisbe und Yppo.

Das Wandbild der linken Nische zeigt Szenen aus der Abrahamgeschichte mit den Figuren des Abraham, Isaak, Hagar und Ismael. Die Personengalerie darunter zeigt eine Herrscher-versammlung mit den Bildnissen des Sächsischen Kurfürsten Friedrich der

Weise, Kaiser Karl V., seine Gattin Isabella von Portugal, König Ferdinand I. von Böhmen und Ungarn und dessen Gattin Anna von Böhmen und Ungarn.

Das Schwibbogenhaus wurde 1533 als Erweiterungsbau des Haupthauses Brüderstraße 18 von Jeronymus Schneider erbaut. Dessen Bruder, der Bürgermeister Franz Schneider, empfing König Ferdinand I. 1538 in Görlitz. Es wird davon ausgegangen, dass die Malerei zeitgleich mit der Errichtung des Hauses oder unmittelbar danach entstanden ist. Der Raum diente offenbar als Fest-raum für besondere Anlässe.

Na pierwszym piętrze budynku w trakcie prac badawczych w roku 2010 odnaleziono malowidła ściennie o dużej powierzchni, które w następnych miesiącach odkryto i odrestaurowano. Zachowany stan i szczególnie treść obrazów oznaczają dla Saksonii odkrycie o nadzwyczajnym znaczeniu. Oprócz bogatego malarstwa dekoracyjnego na filarach ściennych i okiennych są też dwa duże obrazy i galeria postaci.

Obraz ścienny w prawej niszy ściany przedstawia temat Lucas Cranach Starszy tworzył od 1529 r. rysunki, grafiki i tablice wotywne związane z tym tematem. Obraz szybko rozprzestrzenił się po Niemczech w okresie reformacji i został wielokrotnie skopiowany.

Der Saal kann ausschließlich bei Führungen um 11:30 und 12:30 besucht werden. Die Personenanzahl ist auf 15 begrenzt. Voranmeldung unter denkmaltag@goerlitz.de

Salę można zwiedzać tylko w ramach oprowadzenia o godz. 11:30 i 12:30. Ograniczona liczba osób do 15. Wcześniejsze zgłoszenie na e-mail: denkmaltag@goerlitz.de

Do tych kopii należy też zaliczyć görlitzki obraz ścienny. Görlitzki malarz jest nieznanym.

Znajdująca się poniżej galeria postaci ma pierwowzór w drzeworycie Erharda Schoena, który w roku 1531 stworzył dzieło „Dziewięć najwerniejszych pogańskich panien”. Pięć z pośród tych postaci kobiet przedstawionych jest z odpowiednimi atrybutami w görlitzkiej galerii: Admete, Arthimesia; Lucretia, Thisbe i Yppo. Obraz ścienny w lewej niszy przedstawia sceny z historii Abrahama z postaciami Abrahama, Izaaka, Hagar i Ismaela. Galeria postaci poniżej przedstawia zjazd władców w osobach saksońskiego księcia elektora Fryderyka Mądrego, cesarza Karola V, jego małżonki Izabeli Por-

tugalskiej, króla Czech i Węgier Ferdynanda I i jego żony Anny Czesko-Węgierskiej. Dom z przyporami łukowymi został wybudowany w roku 1533 przez Jeronymusa Schneidera jako rozbudowa budynku głównego. Jego brat, Burmistrz Franz Schneider, podejmował w Görlitz w roku 1538 króla Ferdynanda I. Zakłada się, że malowidła powstały w tym samym czasie, w którym wznoszony był budynek, bądź bezpośrednio po tym. Pomieszczenie służyło widocznie jako sala, w której odbywały się uroczystości ze szczególnych okazji.

**BESICHTIGUNGEN NUR IM
RAHMEN EINER FÜHRUNG |
ZWIEDZANIE TYLKO W RAMACH
OPROWADZENIA
(W J. NIEMIECKIM)**

EHEMALIGE SYNAGOGE | DAWNA SYNAGOGA

Von 1909 bis 1911 erfolgte der Bau der Synagoge nach Plänen der international tätigen Dresdner Architekten William Lossow und Max Hans Kühne. Damit erhielt die niederschlesische synagogale Gemeinde in Görlitz ein wichtiges Zentrum. Das Baugelände stiftete der damalige Vorsitzende des jüdischen Gemeindevorstands Dr. Emanuel Alexander-Katz.

Die Grundform der Synagoge bildet ein durch eine turmartige Erhöhung betonter Zentralbau. Ein vorgelagerter Eingangsbereich wird durch eine Portikus akzentuiert. Im Innern besitzt der Zentralraum eine ringförmig angelegte Empore. Durchbrochen wird diese durch die mit Marmor ausgestattete Thora-Nische. Eine kreisrunde flachgewölbte Decke mit vergoldeten Stuckreliefs bekrönt den Raum. Die Fassade ist im Reformstil mit klarer geometrischer Gliederung und zurückhaltenden Schmuckformen gestaltet. Sie wird durch den Turm dominiert, der mit einer gestuften Haube abgeschlossen wird.

Nachdem der Bau die Pogromnacht 1938 glimpflich überstanden hatte, verfiel er in den folgenden Jahrzehnten. Nach umfangreichen Sicherungsmaßnahmen in den 1990er Jahren und weiteren Maßnahmen in den letzten Jahren, kann die ehemalige Synagoge wieder für kulturelle Veranstaltungen genutzt werden.

Budowę synagogi przeprowadzono w latach 1909/11 wg planów drezdeńskich architektów o międzynarodowej sławie: Williama Losowa i Maxa Hansa Kühne. Dzięki temu gmina żydowska Görlitz stała się ważnym dolnołużyskim centrum żydowskim. Miejsce na budynek podarował ówczesny przewodniczący rady gminy dr Emanuel Alexander-Katz.

Głównym elementem budynku synagogi jest wieżopodobne wywyższenie budowli centralnej, z umiejscowionym przed nią wejściem. Ono natomiast jest silnie akcentowane przez portyk. We wnętrzu znajduje się okrągła empora, która została przełamana przez marmurową niszę na Torę. Kolisty, płasko sklepiony sufit, z pozłacanymi gipsowymi reliefami, zamyka przestrzeń świątyni. Fasada budynku utrzymana jest w stylu reformowanym, z geometrycznymi, skromnymi zdobieniami. Jej wygląd charakteryzuje wieża z podzieloną kopułą.

Po tym, jak budynek bez większych szkód przetrwał noc pogromu Żydów w 1938 r., w następnych dekadach popadał w ruinę. Po szeroko zakrojonych pracach renowacyjnych w latach 90. XX w., dawna synagoga może być wykorzystywana dla celów kulturalnych.

33

Otto-Müller-Straße 3

10:00 – 18:00 Uhr. Eintritt: 6 € und ermäßigt 4,50 €.

10:00 – 18:00. Wstęp: 6 euro i ulgowy 4,50 euro.

KAISERTRUTZ | BASZTA KAISERTRUTZ

Mit dem Bau der größten der Görlitzer Bastionen wurde 1490 begonnen. Seit der Belagerung der von Schweden besetzten Stadt durch kaiserliche Truppen 1641 trägt sie ihren heute noch gebräuchlichen Namen. Ursprünglich wurde der spätgotische Bau „das Rondell“ oder „die große Bastei am Budissiner Tore“ genannt. Wer aus Richtung Westen in die Stadt gelangen wollte, musste den mit Kanonen besetzen Kaisertrutz passieren, um über eine Rampe mit Zugbrücke durch die Zingelmauer endlich zum inneren Stadttor zu gelangen.

Das oberste Geschoss wurde erst 1850 aufgesetzt, während gleichzeitig das einstige mit Kanonenschießscharten ausgestattete Erdgeschoss zugeschüttet wurde – Mitte der 1990er Jahre hat man es wieder freigelegt. Zwischen 1848 und 1850 wurden die beiden Ecktürme und ihre Flügelbauten sowie der zwischen ihnen eingespannte Portikus errichtet. Der alte Turm bekam anstelle der Renaissancehaube ein neugotisches Obergeschoss mit Zinnenbesatz.

Seit 1932 beherbergt das Gebäude die Städtischen Kunstsammlungen, seit 1998 einen Teil der Städtischen Sammlungen für Geschichte und Kultur.

W 1490 r. rozpoczęto budowę największego bastionu Görlitz. Obecna nazwa (Cesarska ofensywa) pochodzi z czasu pobytu w mieście Szwedów i oblężenia miasta przez wojska cesarskie i saksońskie. Początkowo gotycka budowla była zwana „Rondlem” lub „Wielką basztą przy Bramie Budziszynskiej”. Ten, kto chciał przybyć do Görlitz od strony zachodniej, musiał minąć Kaisertrutz z armatami, przejść rampę i przez most zwodzony, zewnętrzne mury warowne oraz bramę, by w końcu dotrzeć do śród-mieścia.

Najwyższe piętro powstało w 1850 r. W tym samym czasie dawny parter, w którym także znajdowały się otwory strzeleckie, został zasypany. Jednak w połowie lat 90-tych XX wieku został ponownie udrożniony. Pomiędzy 1848 a 1850 r. zbudowano portyk z dwiema narożnymi wieżami. Stara wieża otrzymała neogotyckie piętro, a na miejsce renesansowej kopuły otrzymała nową, blankowaną.

Od 1932 r. znajdują się w budynku zbiory dzieł sztuki, od 1998 część Miejskich Zbiorów dzieł Historycznych i Kulturalnych.

Platz des 17. Juni 1

34

10:00 - 18:00. Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.

10:00 - 18:00. W Dzień Otwartych Zabytków wstęp do Miejskich Zbiorów wynosi 2 euro.

REICHENBACHER TURM | WIEŻA REICHENBACH

Der Reichenbacher Turm ist einer der ehemals vier Haupttürme von Görlitz. Sie flankierten die Stadtmauer und besaßen mächtige Toranlagen. Die weiteren Türme sind der Nikolai-turm, der Frauenturm und der Neiße-turm. Letzterer ist heute nicht mehr erhalten, da er 1836 dem Straßenausbau weichen musste.

Der Reichenbacher Turm, der höchste Wehrturm in Görlitz, wird um 1376 erstmalig erwähnt. 1485 erfolgte ein Umbau des Turms in seine heutige Gestalt. Damals wurde er mit einer hohen Spitze versehen, die 1736 gegen die heute noch erhaltene barocke Haube ausgetauscht wurde. Der Kaisertrutz war durch zwei Schildmauern, die quer durch den Zwinger liefen, mit dem Turmbereich verbunden. Eine der Schildmauern stieß an die Westseite des Turms. Spuren davon sind heute noch im Mauerwerk ablesbar. 1869, nachdem die Stadtmauer an dieser Stelle bereits 1848 beseitigt worden war, schuf man den heutigen Durchgang im Erdgeschoss.

Der Turm besitzt einen zweigeteilten Aufbau, bestehend aus einem unteren Geschoss auf quadratischem Grundriss, das im oberen Abschluss mittels eines umlaufenden Rundbogenfrieses in einen oktagonalen Wehrgang über-

geht. Darüber erhebt sich leicht eingeschnürt der runde Turmaufsatz von 1485, der als oberen Abschluss einen runden Wehrgang auf einem Spitzbogenfries aufweist. Er schließt mit der genannten barocken Haube.

Wieża Reichenbach jest jedną z czterech głównych wież Görlitz. Zamykały one mury miejskie i posiadały potężne bramy. Inne wieże to wieża Mikołajska, Mariacka i Nyska. Ta ostatnia obecnie już nie istnieje, musiała ustąpić miejsca wybudowanej w roku 1836 ulicy.

Wieża Reichenbach, najwyższa w Görlitz, została po raz pierwszy wymieniona w dokumencie z 1376 r. W 1485 r. przeprowadzono przebudowę obiektu, który uzyskał swój obecny wygląd. Wcześniej wieża otrzymała wysoki hełm, który w 1736 r. wymieniono na barokowy.

Wieża posiada dwuczęściową strukturę, na którą składa się kwadratowa część dolna przechodząca dzięki otaczającemu fryzowi o okrągłych łukach w oktagonalne przejście wartownicze. Powyżej wznosi się trochę węższa, cylindryczna część wieży z roku 1485, która zamknięta jest okrągłym przejściem zwieńczonym hełmem.

TRIEBWAGEN 23 | WAGON SILNIKOWY 23

1882 fuhr in Görlitz die erste Pferdebahn vom Nikolaigraben bis zum Bahnhof. 1897 wurde durch die AEG auf elektrischen Betrieb umgestellt. Nach jahrzehntelanger Nutzung entsprachen jedoch nicht mehr alle Wagen dem notwendigen Standard. Daher wurden 1925 drei neue Triebwagen bei der WUMAG bestellt und ab 1926 für den Betrieb genutzt.

Dazu zählt auch der Triebwagen 23, der 2 x 33 kW Leistung hat und 48 Personen befördern kann. Nach mehr als 50 Jahren im Einsatz fand seine letzte Fahrt am 7. Dezember 1977 statt. Zehn Jahre später wurde der elektrische Triebwagen dann zum Oldtimer umgebaut. 2002 erfolgten erneut einige Instandhaltungsmaßnahmen und Neuerungen, die zu seinem jetzigen Erscheinungsbild führten.

W 1882 roku w Görlitz uruchomiono pierwszy tramwaj konny na trasie od Nikolaigraben do dworca kolejowego. W 1897 roku firma AEG przestawiła tramwaje na zasilanie elektryczne. Jednak po kilkudziesięcioletnim użytkowaniu nie wszystkie pojazdy odpowiadały wymaganym standardom. Dlatego w 1925 roku zamówiono trzy nowe wagony silnikowe w zakładzie WUMAG i od 1926 roku użytkowano je.

Wśród nich jest również wagon 23 o mocy 2 x 33 kW, który może przewieźć 48 osób. Po ponad 50 latach użytkowania po raz ostatni wyruszył w trasę 7 grudnia 1977 roku. Dziesięć lat później elektryczny wagon został przebudowany na pojazd zabytkowy. W 2002 roku poddano go kilku zabiegom konserwacyjnym i renowacyjnym, którym zawdzięcza swój dzisiejszy wygląd.

Der Wagen fährt zwischen 10:00 und 14:00 im Stundentakt vom Postplatz zur Endhaltestelle „Landeskronen“ und zurück.

Szynobus kursuje co godzinę od godz. 10:00 do 15:00 z Postplatz do końcowego przystanku „Landeskronen“ i z powrotem. Ticket: 10 euro.

Postplatz

HEILIG-KREUZ-KIRCHE | KOŚCIÓŁ ŚW. KRZYŻA

Die 1853 geweihte Kirche an der Struvestraße entstand für die erste nach der Reformation neu gegründete katholische Gemeinde in Görlitz nach den Plänen des Architekten August Soller.

Dieser stand unter dem Einfluss Schinkels und schuf eine Reihe kirchlicher Bauten mit dem Hauptwerk St. Michael in Berlin. Die aus Bruchstein errichtete Heilig-Kreuz-Kirche wurde als dreischiffiger Hallenbau konstruiert und ist sowohl im Außenbau als auch im Innenraum dem Rundbogenstil der Romanik verpflichtet. Eine Besonderheit stellt die Südausrichtung des Altars aufgrund der Geländebeschaffenheit dar.

Die Giebelfront zur Struvestraße wird durch ein großes Rundfenster sowie Eckstrebebepfeiler mit aufsitzenden Fialen und einem turmartigen Dachreiter betont. Die Vorhalle mit aufgeputzten Quadern wurde 1893 angebaut. Auch erwähnenswert sind die parkähnliche Gartenanlage im Stil des 19. Jahrhunderts mit altem Baumbestand sowie die restaurierte schmiedeeiserne Einfriedung. 1992 bis 1995 erfolgten umfangreiche Sanierungsmaßnahmen.

Kościół (poświęcony w 1853 i zbudowany wg planów Augusta Sollera) jest świątynią należącą do pierwszej poreformacyjnej parafii katolickiej Görlitz. Architekt tworzył pod wpływem Schinkla i jest autorem szeregu innych budowli sakralnych, z kościołem św. Michała w Berlinie na czele. Kościół Świętego Krzyża, zbudowany z kamienia łamanego, został zaprojektowany jako trójnawowa świątynia halowa, a jej wygląd zewnętrzny (jak i wnętrze) nawiązują do romanizującego stylu krągłolukowego. Osobliwością jest skierowanie ołtarza, ze względu na ukształtowanie terenu, w stronę południową.

Fronton od strony Struvestraße charakteryzuje duże okno okrągłe, podporowe filary narożne z osadzonymi na nich fialami oraz imitująca wieżę sygnaturka. Westybul z otynkowanymi ciosami powstał w 1893 r. Warty uwagi jest utrzymany w XIX-wiecznym stylu, podobny do parku, przykościelny skwer a także odrestaurowane, żelazne ogrodzenie.

EHEM. RATSWAAGE | DAWNA WAGA

Als Karl IV. 1377 die Landvogtei Görlitz zum Herzogtum erhob, setzte er seinen Sohn Johann (1370-1396) als Herzog ein. Dieser erteilte 1384 der Stadt das Wiegerecht – ein nur selten erlassenes Privileg, das die Stadt ermächtigte, an einer Stadtwaage die eingeführten Güter abzuwiegen.

Das von den Händlern für das Wiegen zu zahlende Waagegeld brachte zusätzliche Einnahmen.

In einer Zeit der wirtschaftlichen Blüte entstand 1453 auf dem Untermarkt die Waage – damals ein noch freistehender, eingeschossiger Bau. Um 1600 wurde dieses Gebäude um drei Geschosse erhöht, die an den breiten, ornamentierten Fensterrahmen erkennbar sind. Über den ionischen Kapitellen sind 18 Konsolen mit Portraitbüsten angebracht, unter denen sich die Figuren eines Ratsherren, eines Narren und eines Liebespaares finden. Von besonderer Bedeutung sind die Portraits des mit einem Gewicht dargestellten Waage-meisters Andreas Alert, des durch seine Kelle identifizierbaren Maurermeisters Elias Ebermann und schließlich des mit einem Zirkel ausgestatteten Baumeisters Jonas Roskopf. Dieser entstammte der auf Wendel Roskopf den Älteren zurückgehenden Baumeisterfamilie, die das Görlitzer Altstadtbild im 16. Jahrhundert wesentlich prägte.

Die Görlitzer Waage, die bis ins frühe 19. Jahrhundert genutzt wurde, verlor ihre Funktion, nachdem einheitliche Maße eingeführt worden waren und das Privileg des Wiegerechtes erlosch.

Gdy Karol IV podniósł gród ziemski Görlitz do stanu księstwa w 1377r., ustanowił swego syna Jana (1370 – 1396r) księciem. Ten nadał miastu w 1384r. prawo ważenia – rzadko przyznawany przywilej, który upoważniał miasto do ważenia wwożonych towarów na wadze miejskiej.

Odpłatność za ważenie, uiszczana przez handlarzy, przynosiła miastu dodatkowe dochody. W czasie rozkwitu gospodarczego powstała w 1453r. na Untermarkt, głównym placu handlowym miasta, waga – wtedy jeszcze wolnostojący, jednopiętrowy budynek. W 1600r. podwyższono budynek o trzy kondygnacje, rozpoznawalne po szerokich, ornamentowanych ościeżnicach. Nad jońskimi kolumnami umieszczono 18 wsporników z rzeźbami, w ich gronie znajdują się popiersia odziane w stroje współczesne, np. błazna, rajca i pary zakochanych. Szczególne znaczenie mają portrety przedstawiające mistrza wagi Andreasa Alerta z odważnikami, mistrza murarki Eliasza Ebermanna, którego rozpoznajemy po kielni murarskiej oraz budowniczego z cyrklem Jonasa Roskopfa. Z tej rodziny budowniczych wywodził się Wendel Roskopf Starszy, który w dużej mierze przyczynił się do wizerunku starego miasta Görlitz XVI wieku. Waga w Görlitz, która służyła także do poboru podatków do wczesnego XIX wieku, straciła swoją funkcję po tym jak wprowadzono ponadregionalnie jednolite miary, a przywilej prawa ważenia wygasł.

10:00 - 18:00

10:00 - 18:00

Untermarkt 14

Die Bauhülle des Gotteshauses ist als Kopie der ehemaligen Kirche des Dorfes Deutsch-Ossig errichtet worden. Sie musste, wie das gesamte Dorf, dem Braunkohletagebau für das Kraftwerk Hagenwerder weichen. Verschiedene Elemente, wie der Dachstuhl, Sandsteingewände, die Türen und Teile der Gewölbeausmalung wurden in der Hoffnungskirche wiederverwendet. 1992 war Baubeginn, die Rohbaufertigstellung Ende 1993. Der Innenausbau war bis Dezember 1996 so weit fortgeschritten, dass das Gebäude zur Nutzung für Gottesdienste und andere Veranstaltungen freigegeben werden konnte. Kirchweihe war am Pfingstmontag 1998.

Auch das gesamte barocke Interieur konnte dank der Bemühungen des In-

stituts für Denkmalpflege Dresden und des Bauamts des Konsistoriums des Görlitzer Kirchengebiets in Deutsch-Ossig aus- und in Königshufen wieder eingebaut werden. Der Altar ist ein Werk von Caspar Gottlob von Rodewitz, der auch den Altar der Dreifaltigkeitskirche und das Portal der Börse auf dem Untermarkt schuf. Im Innenraum sind darüber hinaus vor allem das prächtige Deckengemälde im Rokoko-Stil sowie der regional-typische Taufengel hervorzuheben, der auch von Rodewitz stammt. Die aufwändigen Emporenbrüstungen sowie der prächtige Orgelprospekt tragen ebenfalls zum reichen Gesamteindruck des Innenraums bei. Die rechts und links neben dem Altar errichteten Patronatslogen mit vergoldetem Schnitzwerk zeugen vom Wohlstand der Deutsch-Ossiger Grundherren.

HOFFNUNGSKIRCHE | KOŚCIÓŁ NADZIEI

Mury kościoła wzniesiono jako kopię kościoła wiejskiego w Deutsch-Ossig. Musiał on, jak i cała wieś, zostać usunięty ze względu na rozbudowującą się w pobliżu kopalnię odkrywkową Hagenwerder. W nowej świątyni wiele elementów, jak np. konstrukcja dachu, ościeża z piaskowca i drzwi, części malowideł zdobiących sklepienia były wielokrotnie zmieniane. Budowę rozpoczęto w 1992, a kościół w stanie surowym był gotów w końcu 1993 r. Wnętrze było do grudnia 1996 r. już w tak dobrym stanie, że można w nim było odprawiać msze oraz inne uroczystości. Poświęcenie odbyło się w poniedziałek po Zielonych Świątkach 1998 r.

Dzięki pomocy Instytutu Ochrony Zabytków w Dreźnie i Urzędowi

Budownictwa Konsystorium Görlitz udało się przenieść barokowy inwentarz kościoła z Deutsch-Ossig do Königshufen. Ołtarz jest dziełem Kaspara Gottloba von Rodewitz, spod którego dłuta wyszedł także ołtarz w kościele Trójcy św. i portal Giełdy przy Untermarkt. We wnętrzu znajdują się także, poza innymi eksponatami, świetne rokokowe malunki sklepień oraz typowe dla regionu anioły chrzcielne (także wykonane przez von Rodewitz). Wystawne balustrady empor i prospekt organowy wzmacniają ogólne wrażenie. Po prawej i lewej stronie ołtarza znajdują się łoża dobroczyńców kościoła. Są one bogato rzeźbione i wskazują na zamożność mieszkańców Deutsch-Ossig.

11:00–15:00. Oferowane są oprowadzania z przewodnikiem (w j. niemieckim). W ofercie gastronomicznej kawa i ciasto.
O godz. 16:00 koncert z udziałem Thomas Stelzer Gospel Crew. Wejście i sprzedaż biletów od godz. 15:30

HEILIG-GEIST-KIRCHE | KOŚCIÓŁ ŚW. DUCHA

Das Gottes-
haus der altlutherischen

Gemeinde wurde 1906 im nordisch-neoromanischen Stil erbaut. Erforderlich war der Neubau, da die alte Hospitalkirche an der Neiße, die der Gemeinde 50 Jahre lang für ihre Gottesdienste zur Verfügung stand, wegen des Neubaus der Altstadtbrücke abgerissen werden musste. Auch hatten Hochwasserschäden zu einem schlechten Bauzustand dieses Gebäudes geführt. Der Altar mit Kanzel, die Orgel, der Taufstein, das Gestühl und die Glocke wurden in die neue Kirche mitgenommen.

Am Südwestgiebel lautet eine Inschrift: „Eine feste Burg ist unser Gott“. Wehrhaft ist auch der Charakter des Gotteshauses, der durch die starken Außenmauern mit nur kleinen Fensteröffnungen und einen turmartigen Baukörper an der Ecke zur Zittauer Straße hervorgerufen wird. Im Südosten liegt der Haupteingang. Die Türöffnung mit rundbogigem Abschluss wird durch eine Laibungsdekoration in Jugendstilformen wirkungsvoll betont.

An den quadratischen Mittelraum schließt sich links und rechts ein schmales Seitenschiff an. Die tragenden Deckenbalken sind mit Bibelsprüchen geschmückt. Der barocke Kanzelaltar und die ebenfalls aus dem Jahr 1772 stammende Orgel sind ein besonderer Blickfang. Die Altarmensa ist als Sarkophag dargestellt, der das leere Grab Christi symbolisiert.

Świątynia należąca do gminy starolutherańskiej została wybudowana w roku 1906 w stylu nordycko-neoromańskim. Potrzeba budowy nowego kościoła związana była z wyburzeniem świątyni znajdującej się przy szpitalu przy Nysie, Mostu Staromiejskiego i uszkodzonymi przez powódź. Przyszpitalny kościół służył tej gminie przez 50 lat. Ołtarz z amboną, organy, chrzcielnica, ławki i dzwon przetransportowano do nowego domu bożego.

Na południowo-zachodnim szczycie znajduje się napis „Nasz Bóg jest potężną twierdzą”. Zgodnie z tymi słowami została wybudowana świątynia. Kościół sprawia wrażenie warownego zamku z potężnymi murami, małymi okratowanymi oknami i narożną wieżyczką po stronie Zittauer Straße. Otwór wejścia głównego zamknięto łukiem leży po stronie południowo-wschodniej. Secesyjne formy arkad wzmacniają działanie tego miejsca

Wąskie nawy łączą się w części środkowej. Belki sufitu są ozdobione przypowieściami biblijnymi. Barokowy ołtarz-ambona oraz zbudowane w roku 1772 organy przyciągają wzrok. Mensa ołtarza przedstawiona jest w formie sarkofagu co symbolizuje pusty grób Chrystusa.

HAUS DER JUGEND | DOM MŁODZIEŻY

Das Gebäude befindet sich auf einem ca. 23.000 qm großen Grundstück und besteht aus einem zweigeschossigen, parallel zur Straße stehenden Vorderhaus und einem rechtwinklig dazu angeordneten Saal mit Mittelschiff und zwei Seitenschiffen und mit den Dachkonstruktionen aus Holz. Das Objekt ist eingetragenes Kulturdenkmal des Freistaates Sachsen mit der Kurzbeschreibung: „Schützenhaus, mit Saalanbau und Garten“.

Das Gebäude wurde 1847 als Wohnhaus durch Rittmeister Graf von Pückler errichtet. Auf Grund seiner exponierten Lage wurde es „Bellevue“ genannt. 1880 erwarb es die Schützengesellschaft, von nun an wurde es als Schützenhaus genutzt. Eine Vielzahl von Umbauten veränderte und erweiterte die Anlage in den nachfolgenden Jahren. Zu DDR-Zeiten befand sich dieses Gebäude in Eigentum des Volkes. Größere Eingriffe erfolgten 1956, als man das Gebäude zur Tanzgaststätte „Haus der Jugend“ ausbaute und um ein Geschoss aufstockte. Nach der politischen Wende wurde das Haus an den Schützenverein zurück übertragen, geschlossen und verfiel. Seit 2005 hat das Grundstück glücklicherweise einen neuen Eigentümer, welcher der Anlage wieder neues Leben einhaucht.

Budynek znajduje się na działce o powierzchni około 23.000 m² i składa się z dwupiętrowego, stojącego równoległe do ulicy domu frontowego i usytuowanej pod kątem prostym do niego sali z nawą środkową i dwoma nawami bocznymi. Budowę pokrywa drewniana konstrukcja dachowa. Obiekt jest zarejestrowany jako zabytek kultury Wolnego Państwa Saksonii z opisem skrótowym: „Dom strzelecki z dobudowaną salą i ogrodem“.

Budynek został wybudowany w roku 1847 jako dom mieszkalny przez rotmistrza Hrabiego von Pücklera. Ze względu na swoje eksponowane położenie został nazwany „Bellevue“. W roku 1880 budynek nabyło Towarzystwo Strzeleckie i od tej pory wykorzystywany był jako dom strzelecki. Wielokrotnie przebudowy zmieniły i rozszerzyły w następnych latach obiekt. W latach NRD budynek był własnością państwową. Większe ingerencje miały miejsce w roku 1956, kiedy to budynek przebudowano na restaurację z salą taneczną „Haus der Jugend“ i podwyższono o jedno piętro. Po przełomie politycznym dom zwrócono Związkowi Strzeleckiemu, zamknięto go i zaniedbano. Od roku 2005 działka ma na szczęście nowego właściciela, który chce doprowadzić obiekt do ponownego użytkowania.

12:00 - 18:00. Führungen und Besichtigungen, Kinderprogramm mit Hüpfburg, Spielen, Geschichten und Bastelangebot, Verpflegung mit Mittagsimbiss bis 14.00, danach Kaffee und Kuchen.

12:00 - 18:00, program dla dzieci i młodzieży oraz oferta kulinarna

Zittauer Straße 78

